

En liten järnåldersboplats vid Barkarby flygfält

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Järfälla 403:1
Barkarby 2:2
Järfälla socken
Järfälla kommun
Stockholms län
Uppland

Andreas Forsgren

En liten järnåldersboplats vid Barkarby flygfält

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Järfälla 403:1

Barkarby 2:2

Järfälla socken

Järfälla kommun

Stockholms län

Uppland

Andreas Forsgren

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2018

Omslag: Schakt i undersökningsområdet till fornlämningen Järfälla 403:1 (yta A),
samt flyghangar tillhörande Barkarby flygfält i bakgrunden. Foto från nordväst.

Samtliga fotografier av Andreas Forsgren.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

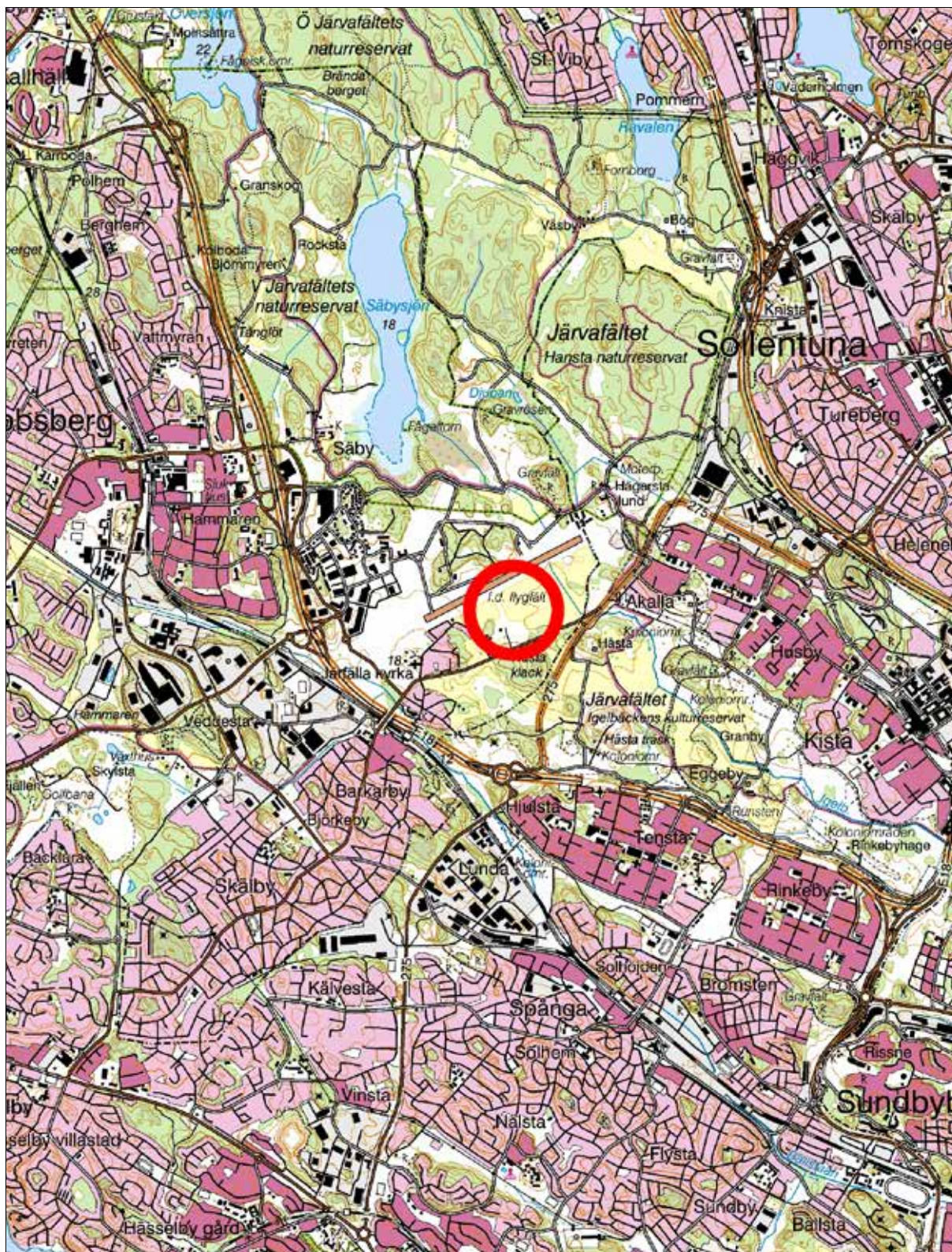
Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-656-0

Tryck: JustNu, Västerås 2018

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Undersökningens förutsättningar	8
Undersökningsområdet	8
Tidigare undersökningar	8
Syfte	9
Metod och genomförande	9
<i>Ettapp 1</i>	9
<i>Ettapp 2</i>	9
Resultat	11
Ettapp 1. Förundersökning – sökschakt	11
<i>Yta A</i>	11
<i>Yta B</i>	11
<i>Yta C</i>	12
<i>Yta D</i>	14
Ettapp 2. Undersökning av en boplatz	14
<i>Anläggningar</i>	16
<i>Hus</i>	18
<i>Fynd</i>	20
<i>Analyser</i>	22
Tolkning och utvärdering	24
Referenser	26
Kart- och arkivmaterial	26
Litteratur	26
Tekniska och administrativa uppgifter	27
Bilagor	29
Bilaga 1. Schakttabell ettapp 1, yta A–D	29
Bilaga 2. Anläggningstabell ettapp 2, yta A	31
Bilaga 3. Fyndtabell	34
Bilaga 4. Vedartsanalys	35
Bilaga 5. ¹⁴ C-analys	39
Bilaga 6. Makrofossilanalys	45
Bilaga 7. Osteologisk analys	47

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en röd ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har under perioden 22 maj–7 juni 2017 utfört en arkeologisk förundersökning av fornlämningen Järfälla 403:1 på fastigheten Barkarby 2:2, Järfälla socken, Uppland. Uppdraget utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län. Bakgrunden till undersökningen är att Järfälla kommun inför fortsatt bebyggelse i närområdet planerar att etablera en stenkross inom rubricerad fastighet.

Undersökningsområdet är beläget cirka 14 km nordväst om Stockholm och cirka 3 km ÖÖ om Järfälla kommuns huvudort Jakobsberg samt cirka 250 meter söder om landningsbanan till Barkarby flygfält.

Ärendet omfattade ursprungligen en förundersökning i två etapper. Inom etapp 1 förundersöktes fyra ytor (A–D) vilka totalt omfattade cirka 16 700 m². På grund av de fåtaliga anläggningarna inom yta B–D kom etapp 2 att omfatta endast en boplats inom yta A.

Boplatsen bestod av en avgränsad liten gårdsenhet i två faser med lämningar efter framför allt ett treskeppigt stolphus i vardera faser, daterat till förromersk järnålder. Intilliggande och troligen samtida odlingslager kunde identifieras. Fynden inkluderade oidentifierbara och starkt korroderade järnfragment, keramik, bränd lera, en löpare i bergart samt brända och obrända ben. Boplatsen undersöktes inom ramen för förundersökningen; i stort sett alla anläggningar undersöktes och fornlämningen är att betrakta som undersökt och borttagen.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har under perioden 22 maj–7 juni 2017 utfört en arkeologisk förundersökning av fornlämningen Järfälla 403:1 på fastigheten Barkarby 2:2, Järfälla socken, Uppland. Området ligger cirka 3 km ÖSÖ om Järfälla kommuns huvudort Jakobsberg (figur 1).

Uppdraget utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län 2017-04-19 (dnr 43111-45170-2016) och bekostades av Järfälla kommun. Bakgrunden till undersökningen är att Järfälla kommun inför fortsatt bebyggelse i närområdet planerar att etablera en stenkross inom rubricerad fastighet.

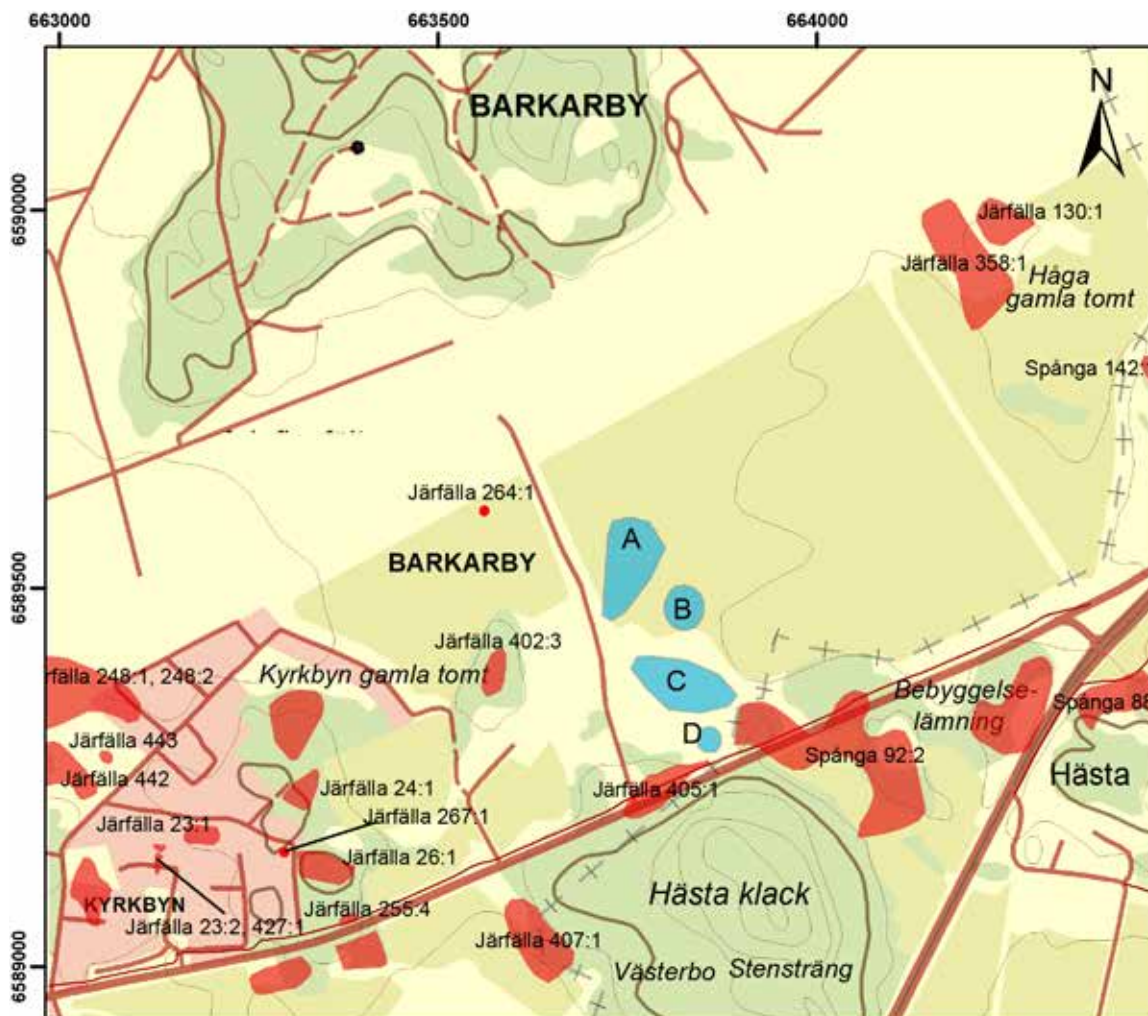
Ärendet omfattade ursprungligen en förundersökning i två etapper. På grund av de fåtliga anläggningarna och kulturlagren inom tre av fyra delytor kom etapp 2 att omfatta endast en delyta vilket efter överläggande med Länsstyrelsen föranledde ärendet att övergå i en arkeologisk undersökning av en boplatz.

Topografi och fornlämningsmiljö

Järfälla socken består i huvudsak av ett flertal flacka bergsplatåer med varierande morän-avlagringar. I söder och sydöst åtskiljs bergsplatåerna av dalgångar, vilka avvattnas av Bällstaån och Igelbäcken. Kring dessa tidigare vattenfarleder och sidodalgångar med ofta både glaciala och postglaciala leror i socknens sydöstra delar ligger större delen av socknens fornlämningar, oftast belägna på nivåer mellan 15 och 35 meter över havet (Modin m.fl. 1986:96). Hit till socknens tidiga fornlämnings- och bebyggelsecentrum kom sedermera också sockenkyrkan att lokaliseras, och det är även här fornlämningen Järfälla 403:1 återfinns.

De kända fornlämningarna i närområdet är av varierande art, alltifrån bytomter och torplägen till gravfält och lösfynd (figur 2). Huvuddelen av de kända lämningarna är dock från järnåldern. Det äldsta fyndet i området torde vara den fragmentariska skafthålsyxan, Järfälla 248:2, vilken upptäcktes i samband med undersökningarna av gravfältet Järfälla 248:1 (se nedan). Till de äldsta fynden hör också den handkvarnen av sten, Järfälla 267:1, vilken troligen kan dateras till bronsålder och som 1936 påträffades på Åkerbyvägen i Barkarby. Av de flertaliga bytomterna i närheten har majoriteten förhistoriska anor. Dessa inkluderar bland annat Barkarby, Herresta, Hjulsta, Håga, Hästa, Järfälla kyrkby, Karlslund, Kalvshälla, Kaplansgården/Klockaregården, Åkerby och Ålsta (Viderud 1988:3; Elgh & Lekberg 1991:2). Stora delar av fornlämningarna i närområdet har skadats eller helt förstörts på grund av gångna tiders användning och exploatering, såsom militära aktiviteter i området under 1900-talet (Elgh & Lekberg 1991:1). Flygfältet togs i bruk 1915 och kom att fungera som ett delvis militärt flygfält för flottiljen F8 mellan 1936 och 1974. Flygfältet togs ur bruk 2010 (Viderud 1988:4ff).

I närområdet har flera gravfält från järnålder undersökts eller delundersökts. En av de mer kända undersökningarna är den av Wilhelm Holmqvist på 1930-talet ledda utgrävningen av det så kallade Barkarbygravfältet (Järfälla 248:1). Gravfältet, cirka 700 meter väster om undersökningsområdet, bestod av ett sextiotal fornlämningar varav sexton skelettgravar och ett trettiofemtal brandgravar utöver fyndtomma stensättningar och härdar (Holmqvist 1956:1). Gravarna bestod till större delen av överplöjda flatmarksgravar från främst romersk järnålder (Holmqvist 1956:43ff).

Figur 2. Förundersökningsområdena markerade i blått. De kringliggande fornlämningarna markerade i rött. Fornlämningar som omtalas i texten är numrerade. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Flera närliggande gravfält har i varierande mån undersökts mellan 1930- och 2010-tal. Till dessa hör Järfälla 23:1 och 23:2 (vilka troligen utgör delar av samma gravfält som 248:1), 24:1, 130:1, 264:1, 442 (vilket också troligen utgör en del av ovan nämnda 248:1) samt Spånga 88:1. Dessa består samtliga av 5–30 gravar och verkar huvudsakligen kunna dateras till äldre järnålder, även om dateringar till yngre järnålder också förekommer (Modin m.fl. 1986:85f; Andersson m.fl. 2006; Gill m.fl. 2007; Beckman-Thoor 2015). Det till undersökningen mest närliggande gravfältet, Järfälla 264:1, låg cirka 200 meter nordväst om undersökningsområdet och undersöktes 1933 inför anläggandet av Barkarby flygfält. Totalt tjugo gravar undersöktes, vilka samtliga daterades till yngre järnålder med det äldsta fyndet daterat till 400-talet. Icke undersökta gravfält i närområdet utgörs av Spånga 142:1 med tolv gravar samt Järfälla 26:1 med åtta gravar.

Flera boplatser finns registrerade i närområdet. År 2004 undersökte Stockholms läns museum boplatzlämningen Järfälla 427:1 (Andersson m.fl. 2006). Vid Järfälla 443 genomfördes arkeologiska utredningar 1990 och 2006, där det påträffades två stenskodda stolphål samt en härd (Gill m.fl. 2007). Boplatserna Järfälla 402:3 påträffades vid schaktundersökning. Under denna registrerades tre stolphål, en terrasskant, kulturlager med inslag av förhistorisk keramik samt en möjlig stensättning. Vid boplatserna Järfälla 255:4 genomfördes 2004 en arkeologisk undersökning under vilken det påträffades bland annat kulturlager, ett grophus, fyrtio stolphål och tjugo härdar. Det har även påträffats förhistorisk keramik samt en amuletring (Grönwall 2004). Boplatserna Järfälla 405:1 har undersökts i olika omgångar – schaktundersökning 1991, förundersökning

2003 samt särskild arkeologisk undersökning 2004. Här påträffades två gropus, två stensträngar, spridda anläggningar i form av härdar och stolphål samt kulturpåverkad jord. Dateringar från platsen visar att den användes under romersk järnålder (Grönwall 2004; Werthwein 2004). Järfälla 358:1 är en bytomt nämnd år 1538 och bebodd fram till cirka 1830. Liksom det närliggande gravfältet Järfälla 130:1, vilket möjligen antyder ett förhistoriskt ursprung för gårdsläget, synes fornlämningen ha utplanats och i markytan syns spår av sentida fältarbeten. Sökschaktning genomfördes 1991 och en arkeologisk förundersökning 2015, i vilka det framkom enstaka anläggningar i form av stolphål och härdrester, samt skärvsten, tegel, takpannor, järnföremål, rödgods samt ett fragment möjlig förhistorisk keramik (Beckman-Thoor 2015). Vid Spånga 92:2 genomfördes en sökschaktsundersökning 1991 samt en arkeologisk förundersökning 2003. Lämningar i form av stolphål, härdar, skärvstenshögar och stensättningar registrerades (Werthwein 2004). En icke undersökt boplatz i närområdet utgörs av Järfälla 407:1.

Undersökningens förutsättningar

Undersökningsområdet

Undersökningsområdet låg strax norr om Norrviksvägen samt ett par hundra meter söder om landningsbanan till det numera nedlagda Barkarby flygfält. Ett par hundra meter västerut tar villabebyggelse kring Järfälla kyrka vid och cirka en kilometer i väst-nordvästlig riktning ligger det tätbebyggda området Barkarbystaden och Barkarby handelsplats. Ett par hundra meter i nordvästlig och nordlig riktning, strax norr om flygfältets landningsbana, finns ett mindre skogsområde och cirka en kilometer österut ligger Akalla tätort. Strax söder om Norrviksvägen återfinns också ett mindre skogsområde. Undersökningsområdet, cirka 16 700 m², bestod huvudsakligen av äldre åkermark vilken under 1900-talet påverkades kraftigt av nivelleringsarbeten i samband med flygfältets anläggande. Yta A låg cirka 19 meter över havet. Yta D, längst i söder, låg cirka 27 meter över havet.

Undersökningsområdet var uppdelat i fyra delytor, vilka från norr till söder kallas yta A–D (figur 2). Rakt över yta A från norr till söder löpte en cirka 100 meter lång och cirka 2 meter hög gödselstuka, det vill säga en sträng av gödsel utplacerad för ”luftning”. Södra delen av yta C var till stor del överlagrad av tjocka lager av sten och grus och utgör idag ett upplag för bland annat stockar och ris. Även yta D, längst i söder, var delvis täckt av dessa massor samt var även delvis täckt av vallen till Norrviksvägen i söder.

Tidigare undersökningar

Vid en arkeologisk utredning genomförd av Arkeologikonsult år 1991 påträffades fornlämningen Järfälla 403:1. Utredningen innefattade ett större område omkring Järfälla kyrka och Barkarby flygfält och inkluderade därför även området med den aktuella fornlämningen. Utredningen genomfördes i fyra steg. Steg ett i den särskilda utredningen omfattade byråinventering med genomgång av fornlämningsregister, äldre kartmaterial och litteratur. I steg två genomfördes en fosfatkartering och i steg tre en avsökning med metalldetektor. I det avslutande steget, steg fyra, genomfördes en sökschaktgrävning. Det var vid denna sökschaktsgrävning som fornlämningen Järfälla 403:1 påträffades (Elgh & Lekberg 1991).

Syfte

Förundersökningen syftade till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, tidsställning, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet med hjälp av ett vetenskapligt arbetssätt. Inom förundersökningen fanns också resurser för att dokumentera lämningar vars omfattning, innehåll och kunskapspotential inte var rimlig i förhållande till att förbereda och utföra en arkeologisk undersökning.

Metod och genomförande

Förundersökningen har innehållit följande moment.

Etapp 1

Undersökningsområdet bedömdes totalt omfatta cirka 16 700 m², uppdelat på fyra boplatsområden på vardera 7 200 m² (yta A), 2 000 m² (yta B), 6 700 m² (yta C) samt 800 m² (yta D).

Förundersökningen skulle fastställa fornlämningens utsträckning. Sökschakt grävdes med hjälp av grävmaskin med utgångspunkt från de kulturpåverkade områden där utredningen 1991 påvisade anläggningar, lager och fynd. Detta gjordes med delvis långa sammanhängande schakt, 1,5–2 skopbredder breda eller ibland bredare när det krävdes för att förstå enskilda lämningar. Schakten grävdes ner till en kulturpåverkad eller orörd nivå. Det var viktigt att fastställa om marken hade påverkats genom urschaktning/igenfyllnad vid anläggandet och användandet av det närliggande flygfältet, framför allt i området närmast detta. På grund av detta drogs det inom samtliga ytor (A–D, dock inte samtliga schakt) med hjälp av grävmaskin kortare sträckor med djupschakt upp till 1 meters djup. Detta gjordes i syfte att förstå de komplicerade lagerföljder som uppstått delvis som ett resultat av de i modern tid genomförda nivellerings- och dräneringsarbetena vid flygfältets anläggande.

Totalt avsåg vi i etapp 1 att öppna schakt motsvarande cirka 1 400 m². I yta B grävdes något mindre ytor sökschakt än beräknat och i yta C grävdes mindre ytor sökschakt än beräknat. Vid yta B berodde detta på att ytan till större delen var så kraftigt påverkat av markberedning i form av urschaktning och igenfyllnad att inget av antikvariskt värde stod att finna. Vid yta C berodde detta på att ytan till stor del var täckt av påförda massor bestående av tjocka lager av sten och grus och att en stor del av ytan idag utgör ett upplag för bland annat stockar och ris. Vid yta A grävdes något större ytor sökschakt än beräknat. Detta berodde på att boplatserna sträckte sig utanför den östra ytterkanten av yta A, vilket innebar att några schakt fick dras utanför de på förhand angivna avgränsningarna för yta A.

Etapp 2

Vid behov skulle sökschakt och större sammanhängande ytor tas upp i hela förundersökningsområdet. Målsättningen var att öppna schakt totalt motsvarande upp till 1 000 m² i etapp 2. Den östra delen av yta A var den som innehöll flest välbevarade anläggningar och lämningen undersöktes inom ramen för förundersökningen. De övriga tre ytorna (B–D) undersöktes inte vidare.

Den totala ytan schakt under etapp 1 och etapp 2 tillsammans beräknades utgöra 2 400 m², vilket motsvarar cirka 14% av undersökningsytan. På grund av ovanstående omständigheter (beskrivna under etapp 1) kom den totala schaktade ytan att utgöra 1 923 m², vilket motsvarar cirka 11,5% av undersökningsytan.

Boplatsanläggningar/kulturlager avgränsades i plan och grovrensades. Av antalet påträffade anläggningar planerades som mest cirka trettio stycken att undersökas till hälften för hand och dokumenteras, i första hand för att fastställa lämningarnas karaktär och bevarandeförhållanden samt för provtagning. Inom ramen för budget fanns det dock möjlighet till handgrävning av så gott som samtliga anläggningar. Enstaka anläggningar samt lager undersöktes med maskinassistans. Totalt påträffades i yta A sjuttio anläggningar och lager, varav tre anläggningar utgick. Av de 67 kvarvarande anläggningarna och lagren undersöktes 64.

Kulturlager skulle metalldetekteras samt undersökas med en eller flera 0,25–1 m² stora provrutor i syfte att klargöra fyndförekomst och sammansättning. För att bedöma lagrets karaktär och utbredning och för att få en stratigrafisk förståelse för lagren genomfördes handrensning samt skiktvis schaktning av kulturlagren. Då det inte framkom fynd eller stratigrafier undersöktes de delar av lagren som återfanns inom undersökningsområdet i sin helhet med maskin.

Metalldetektering planerades främst inför undersökning av kulturlager för att få tillgång till daterbara artefakter, bestämma aktivitetsytor och fyndfrekvens. Kulturlager av annan karaktär än odlingslager förekom endast vid boplatsen inom yta A, och hela undersökningsytan inom yta A inklusive kulturlager och anläggningar kom att metalldetekteras.

Makrofossilprover samt träkolsprover för vedarts- och ¹⁴C-analys togs i utvalda anläggningar och provrutor. Beslut om makrofossilprover togs efter överläggande med Länsstyrelsen efter slutförandet av etapp 1. En osteologisk analys har genomförts på benmaterialet från boplatsen på yta A samt från odlingslagret i yta C.

Plandokumentation av schakt och påträffade lämningar gjordes genom inmätning med RTK-GPS. Schakten beskrevs. Samtliga påträffade lämningar beskrevs och så gott som samtliga anläggningar undersöktes och fotograferades i profil med skalstock. Under fältarbetet togs fortlöpande digitala fotografier. Fältdokumentationen är överförd till Intrasis och bearbetad i ArcMap.

Upptagna schakt/provgropar igenfylldes med grävmaskin.

Resultat

I etapp 1 förundersöktes de fyra delområdena, varpå det inom den västra och centrala delen av yta A och inom yta B konstaterades att det inte framkom några säkra spår efter fornlämningar. I östra delen av yta A påträffades kulturlager och ett flertal anläggningar. Inom yta C och D framkom delvis sotiga äldre odlingslager med enstaka fynd av obrända ben och keramik. Södra delen av yta C är överlagrad av tjocka lager av sten och grus och utgör idag ett upplag för bland annat stockar och ris. Geologin i området bestod huvudsakligen av postglacial grå lera (SGU jordartskarta).

I etapp 2 undersöktes ett större område i den östra delen av yta A. Här framkom en avgränsad liten boplats i två faser med lämningar efter framför allt ett treskeppigt stolphus i vardera faser. I stort sett alla anläggningar undersöktes och fornlämningen är att betrakta som undersökt och borttagen. Lämningarna kan dateras främst till förromersk järnålder.

Etapp 1. Förundersökning – sökschakt

I etapp 1 förundersöktes de fyra delområdena (yta A–D). Större delen av det förundersökta området är kraftigt påverkat av markberedning runt landningsbanan. Totalt grävdes 25 sökschakt i etapp 1, omfattande totalt 1 511 m² (bilaga 1).

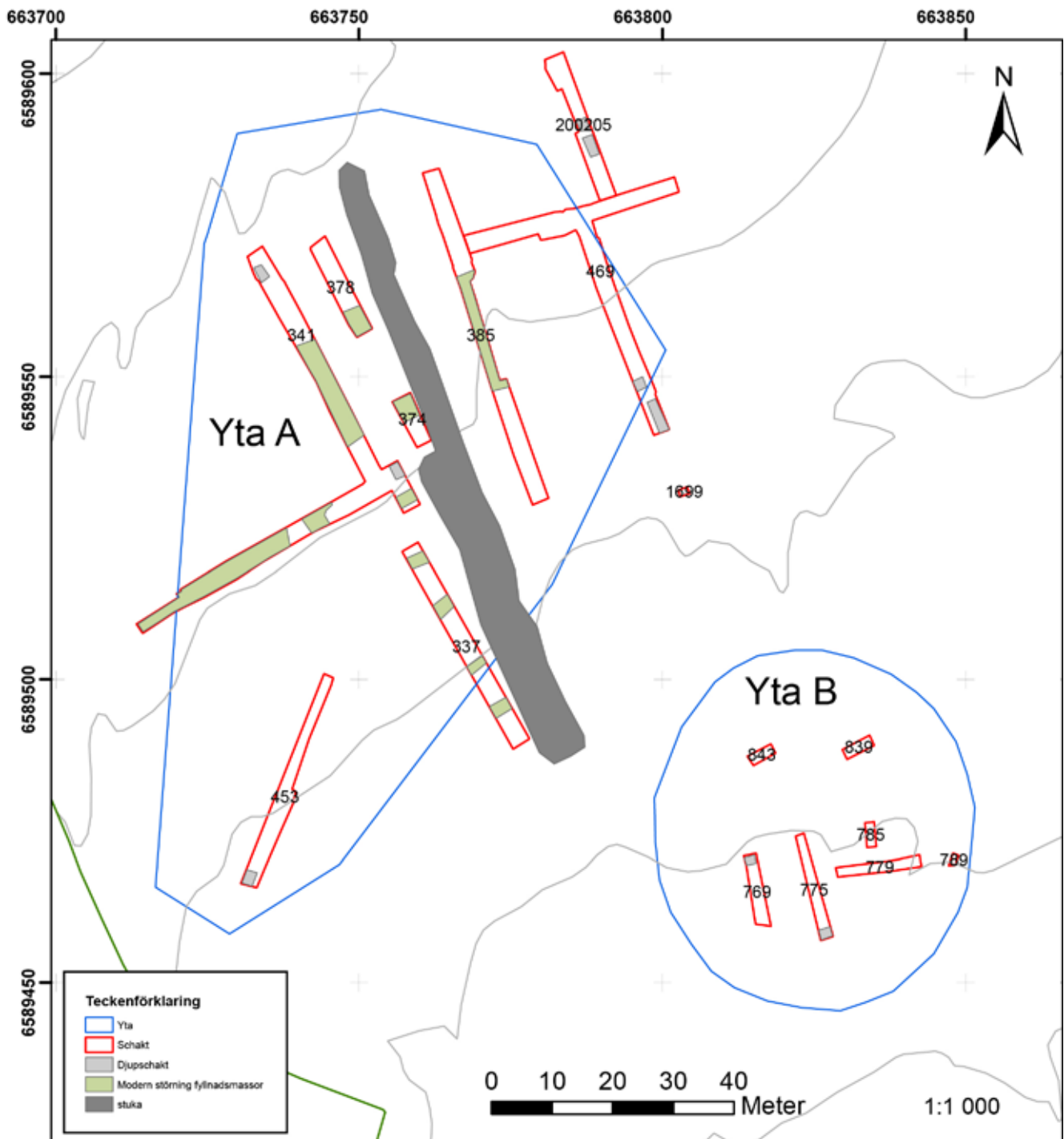
Figur 3. Schakt 345. Foto från söder.

Yta A

Totalt nio sökschakt om 1 025 m² grävdes inom och i anslutning till yta A (figur 3–4). Inom västra och centrala delen av yta A fanns inga säkra spår efter fornlämningar. Större delen av det förundersökta området är kraftigt påverkat av markberedning i form av urschaktade ytor och ytor med påförda jordmassor av olika slag. I östra delen av yta A påträffades kulturlager och ett flertal anläggningar i form av stolphål och härdar, vilka behandlas vidare under beskrivningen av etapp 2.

Yta B

Totalt sju sökschakt om 107 m² grävdes inom yta B (figur 4). Inom yta B fanns inga säkra spår efter fornlämningar. Området var såväl urschaktat som igenfyllt med fyllnads-massor av olika slag.

Figur 4. Plan etapp 1, schakten i yta A och B. Skala 1:1 000.

Yta C

Totalt åtta sökschakt om 270 m² grävdes inom yta C (figur 5). Den östra delen av yta C var mycket störd av moderna aktiviteter och innehöll stora mängder recent material i form av järnskrot och tegel. Under detta framkom dock rester av ett odlingslager (AL100) av förhistorisk karaktär innehållande rikligt med sot och kol samt inslag av bränd lera och skörbränd sten. I schakt 798 påträffades sju keramikfragment (F3, bilaga 3) samt två fragment (8,79 gram) av obrända ben från en större gräsätare (F15), troligen nötkreatur eller häst.

Yta D

Ett sökschakt om 109 m² grävdes inom yta D (figur 5). Ytan var störd av moderna aktiviteter och stora inslag av sot, tegel och järnskrot påträffades ner till 0,5 meters djup i schaktet (703). Under detta framkom dock rester av ett sotigt lager som tolkats som ett äldre odlingslager, troligen samma som inom yta C (AL100). Inom schaktet påträffades härden A735, närmast rund och cirka 0,7 meter i diameter med i ytan enstaka eldpåverkade stenar, sot och kol. Härden och odlingslagret undersöktes inte vidare (bilaga 1).

Etapp 2. Undersökning av en boplats

Förundersökningens etapp 2 kom att utföras som en undersökning av ett större område i den östra delen av yta A (figur 6–7). Här framkom en avgränsad liten boplats i två faser med lämningar efter framför allt ett treskeppigt stolphus i vardera fasen. Boplatsen låg på en mycket svag höjdrygg i åker med flackt sluttande mark framför allt ut åt norr, öster och söder, med äldre odlingslager i väster och söder. I den nordvästra delen av boplatsen förekom en störning i form av ett sentida påfört lerlager vilket överlagrade stolphälen A520 och A532, härdarna A922 och A1714 samt norra delen av kulturlagret A568. Även i väster förekom en störning i form av de fyllnadsmassor av sten och grus som också återfanns i stora delar av den västra delen av yta A. Denna störning skar odlingslagret A1545. Fornlämningen bedömdes vara cirka 33 × 20 meter stor (figur 13).

I stort sett alla anläggningar undersöktes och fornlämningen är att betrakta som undersökt i sin helhet. Undersökningsytan i etapp 2 omfattade cirka 558 m², vilket delvis inkluderade sökschaktsytor från etapp 1 omfattande cirka 150 m².

Figur 6. Boplatsen i yta A. Det mörkare partiet nära bildens mitt är det sotiga kulturlagret A1515. I bakgrunden syns landningsbanan till Barkarby flygfält. Foto från sydväst.

663760

663780

663800

Figur 7. Boplatsen Järfälla 403:1 i yta A, schaktplan. Skala 1:300.

6589600

6589580

6589560

6589540

Teckenförklaring

- Schakt etapp 1
- Schakt etapp 2
- Djupschakt
- Stolphål/pinnhål
- Modern störning

1:300

0 4 8 12 16
Meter

Anläggningar

Totalt påträffades inom yta A 67 anläggningar/lager. Anläggningarna utgjordes av 49 stolphål, fyra pinnhål, tre härdar, tre sotfläckar, tre äldre odlingslager, två kulturlager, två årderspår och en mörkfärgning (figur 8, bilaga 2).

Stolphål

Flera av stolphålen kunde knytas till två treskeppiga långhus. Av de 49 stolphålen undersöktes samtliga utom ett. Tio av stolphålen (inklusive det icke undersökta stolphålet) har definierats som osäkra stolphål, det vill säga anläggningar som till form och dimension liknade stolphål men vilka varit osäkra trots undersökning. Stolphålen var 0,15–1 meter stora i diameter och 0,03–0,35 meter djupa.

Stolphålens fyllning var relativt heterogen men majoriteten hade inslag av såväl lera som silt, och många hade inslag av eldpåverkad sten och kol/sot. Nitton av stolphålen har kunnat knytas till de två husen. De övriga trettio stolphålen låg spridda över husytan och flera av dessa låg innanför mittskeppen på de två husen, även om det inte säkert gick att knyta dem till huskonstruktionerna. Ett par större stolphål låg precis utanför de två husen i den nordvästra delen. I två av stolphålen, A532 och A1157, påträffades keramik, där A1157 kan knytas till hus 2. I de två stolphålen A679 och A1047 förekom bränd lera, den förstnämnda i form av trolig lerklining, där A679 kan knytas till hus 1. I stolphålet A1126, som kan knytas till hus 2, hittades en löpare av bergart och i stolphålet A1149 påträffades några starkt korroderade järnfragment. Brända och obrända ben förekom i totalt fem stolphål; A1047, A1100, A1180, A1189 och A1763. Av dessa tillhör A1189 och A1763 hus 1.

Stolphål upp till 0,1 meter stora i diameter har benämnts pinnhål, och av dessa påträffades fyra stycken. Dessa, tillsammans med en sotfläck och ett mindre stolphål, låg på en oregelbunden linje strax öster om huset. Pinnhålet A1242 innehöll en bit bränd lera.

Härdar

Inom boplatsten i yta A fanns tre härdar (A922, A1259 och A1714) som var 0,5–1 meter stora i diameter och 0,1–0,2 meter djupa. De innehöll sot och kol och skärviga och/eller skörbrända stenar, synliga i ytan. Samtliga härdar var runda eller närmast runda och alla tre härdar undersöktes. De tre härdarna låg alla till väster eller nordväst om husen i anslutning till de odlingslager som framkom väster och söder om husen. Härden A922 innehöll ett fragment bränt ben.

Sotfläckar och mörkfärgning

De tre sotfläckarna var 0,11–0,5 meter stora i diameter med rund eller oval form och var 0,01–0,02 meter djupa. De låg alla i eller just i anslutning till husen. Mörkfärgningen låg i södra delen av husen i det sotiga kulturlagret A1515. Sotfläckarna och mörkfärgningen undersöktes.

Årderspår

I den södra delen av schaktet framkom två årderspår (A1582 och A1598). De framkom i den södra delen av schaktet under odlingslagret AL1578. De var 0,2 respektive 0,72 meter långa och 0,08 respektive 0,09 meter breda. Årderspåren undersöktes ej arkeologiskt.

Kulturlager

Två kulturlager framkom – ett i den nordvästra delen av schaktet och ett i den södra.

Lager A568, i nordväst, var upp till 0,15 meter tjockt och bestod av gråsvart sotig fyllning som blev ljusare i söder. I väster och söder övergick kulturlagret i ett odlingslager. Kulturlagret sträckte sig in på boplatstyten och de anläggningar som framkom, bland annat de två härdarna A1714 och A922, föreföll vara nedgrävda i lagret. I lagrets nordvästra del fanns påförd troligen recent ljus lera, upp till 0,1 meter tjockt.

663780

663790

663800

Figur 8. Boplatsen Järfälla 403:1, anläggningsplan. Skala 1:150.

6589580

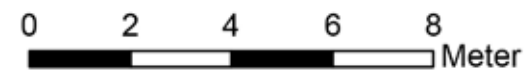
6589570

6589560

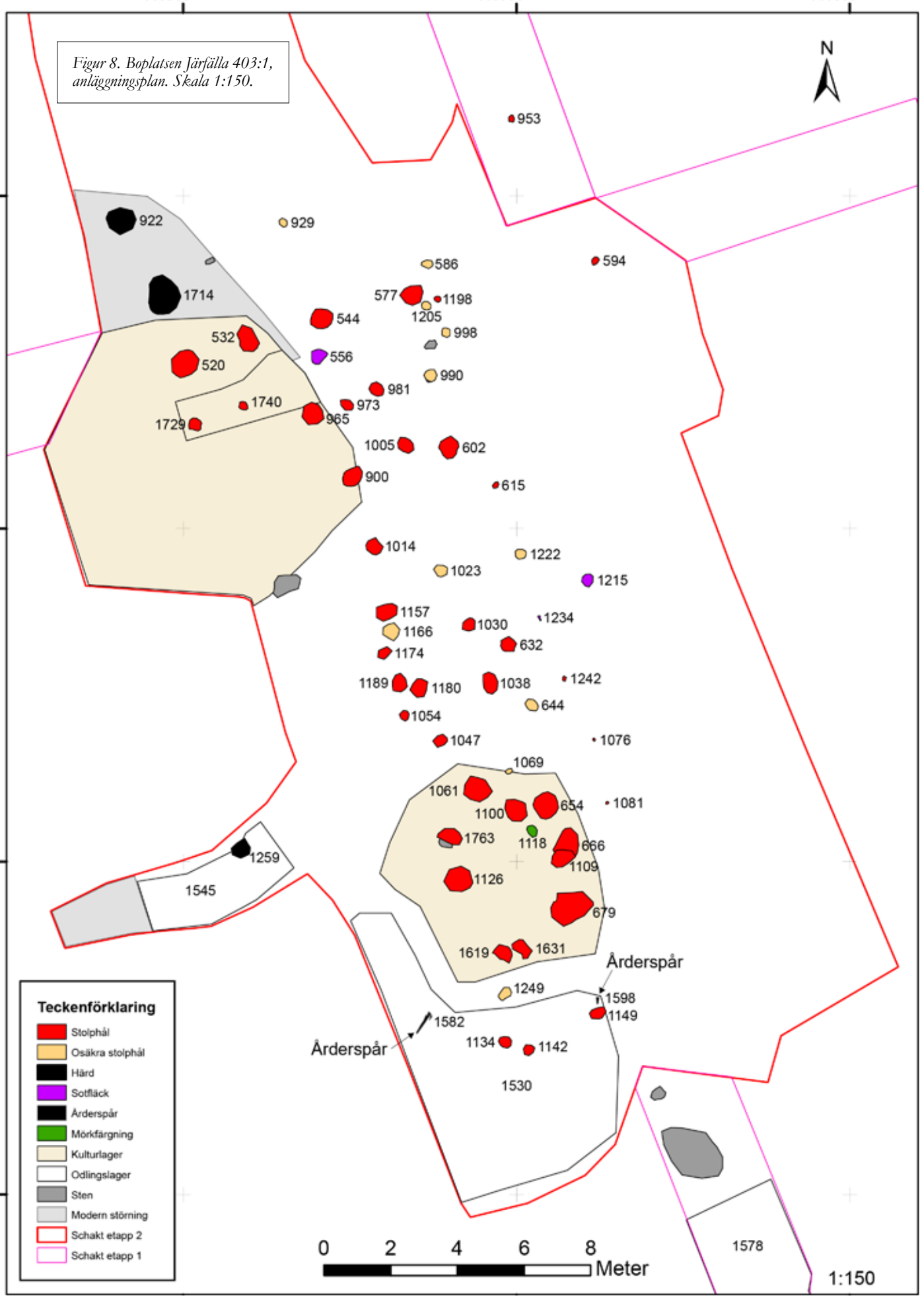
6589550

Teckenförklaring

- Stolphål
- Osäkra stolphål
- Hård
- Sotfläck
- Årderspår
- Mörkfärgning
- Kulturlager
- Odlingsslager
- Sten
- Schakt etapp 2
- Schakt etapp 1

1:150

Lager A1515, i södra delen av husområdet var upp till 0,05 meter tjockt och bestod av sotig till mycket sotig silt. Av de tolv anläggningar som förekom innanför detta lagers utbredning föreföll hälften vara nedgrävda i lagret. Vad gäller den övriga halvan gick det på grund av diffusa avgränsningar i sektion inte att avgöra huruvida detta var fallet eller ej.

Odlingslager

Tre lager (A1530, A1545 och A1578) har utifrån karaktär och läge registrerats som (äldre) odlingslager. De bestod av brun siltig lera med en tjocklek på 0,2–0,3 meter. Då karaktären på dessa är likartad utgör de tre troligen delar av samma lager, vilket har okänd utbredning i väst och syd.

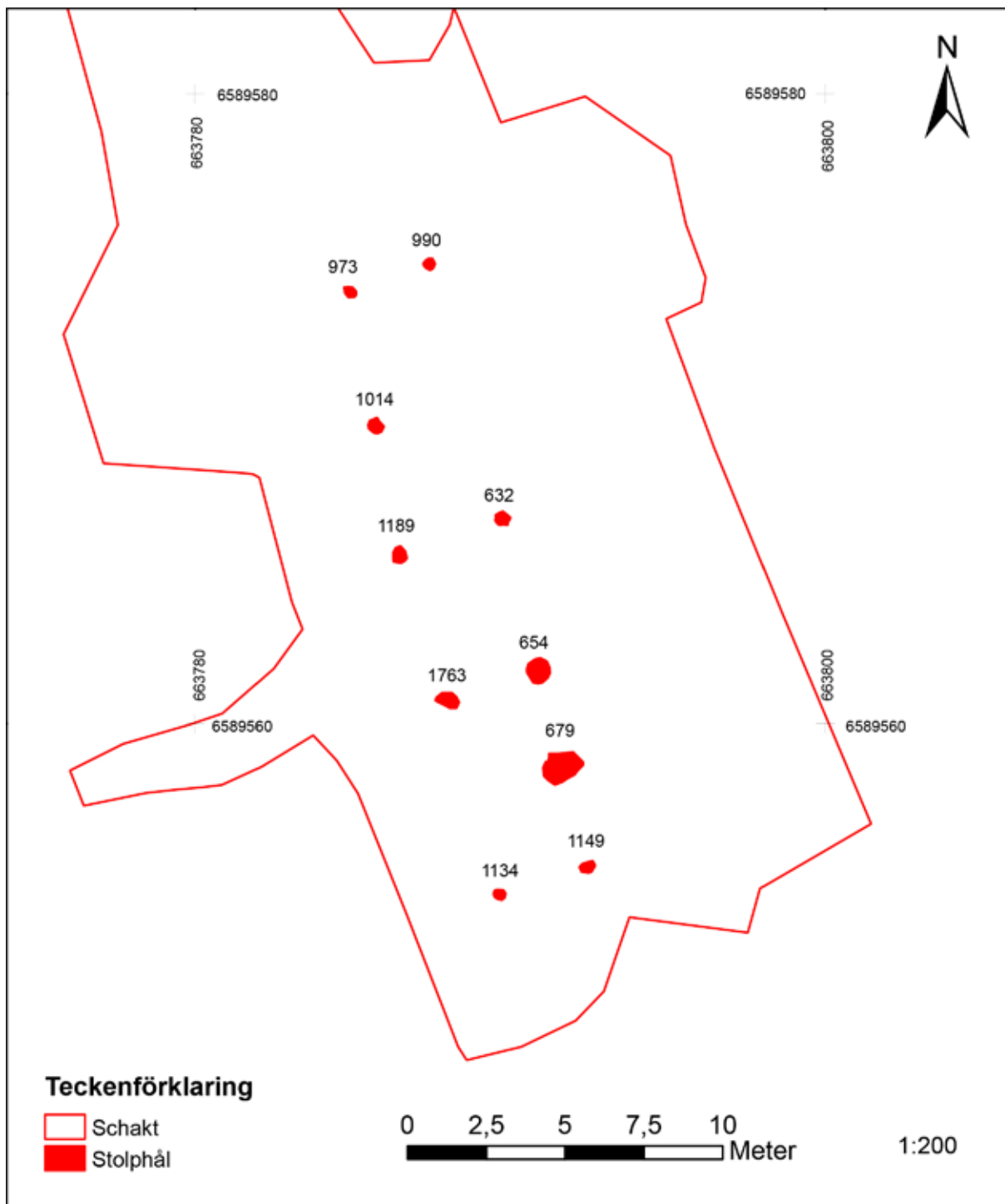
Hus

Inom undersökningsytan har vad som troligen är ett treskeppigt stolphus i två faser kunnat identifieras. De två faserna benämns hädanefter som hus 1 (figur 9) och hus 2 (figur 10). De två husen har legat på samma plats och haft samma riktning, NNV–SSÖ. En förskjutning med cirka 2 meter i riktningen NNV–SSÖ har skett mellan de två faserna, vilket innebär att stolparna till de två husen ligger så gott som på linje.

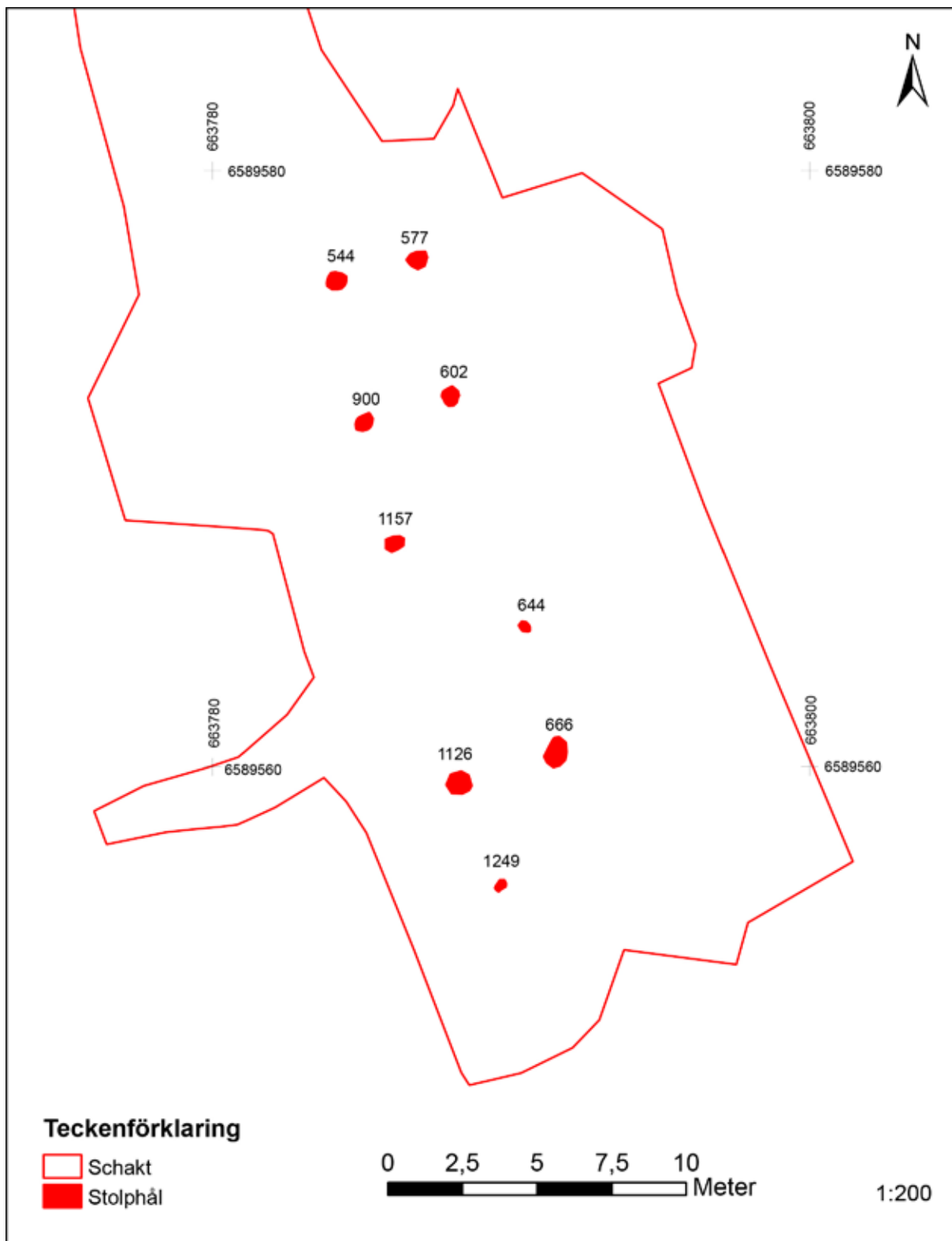
Den inre takbärande konstruktionen i *hus 1* har utgjorts av parvis ställda stolpar, varav sammanlagt tio stolphål var bevarade. (A632, A654, A679, A973, A990, A1014, A1134, A1149, A1189, A1763) Till detta tillkommer två troliga stolphål som inte kunde återfinnas i fält, vilket totalt utgör tolv bockpar. De inre bockparens totala längd är cirka 20 meter, vilket med väggar troligen innebär en ungefärlig total huslängd på 24 meter. Bockbredden/mittskeppet är cirka 2,8–3,5 meter, avsmalnande åt kortsidorna. Med sidoskeppen innebär detta troligen en ungefärlig total husbredd på 6,8–7,5 meter. Avstånden mellan stolpparen, det vill säga spannen, var 3,2–4,8 meter. De längre spannen fanns centralt i huset.

Hus 2 (A544, A577, A602, A644, A666, A900, A1126, A1157, A1249). påminner mycket om hus 1 och ligger i linje med detta, förskjutet cirka 2 meter åt NNV. Även detta hus har varit treskeppigt med parvis ställda stolpar. Här var sammanlagt nio stolphål bevarade. Till detta tillkommer tre troliga stolphål som inte kunde återfinnas i fält, vilket totalt utgör tolv bockpar. Den totala längden är cirka 21 meter, men inklusive väggar utgör detta troligen en ungefärlig total huslängd på 25 meter. Bredden på mittskeppet är mellan 2,8–3,7 meter och är avsmalnande mot kortsidorna. Med sidoskeppen taget i beaktande torde huset ha en ungefärlig bredd på mellan 6,8 och 7,7 meter totalt. Avståndet mellan stolpparen var 3,6–4,5 meter.

Förutom stolphålen som utgör hus 1 och hus 2 förekom det såväl innanför husen som i ytan direkt till öster och nordväst om husen flera stolp-/pinnhål vilka inte med säkerhet gick att knyta till några identifierbara strukturer eller till någon av faserna. Centralt längs den östra långsidan förekom ett stolphål, fyra pinnhål samt en sotfläck på en någorlunda rät linje. Denna anläggningsrad ligger troligen för nära bockparen (cirka 1 meter) samt är något för oregelbunden för att kunna utgöra väggstolpar till något av husen. I den södra tredjedelen av husen framkom det sotiga kulturlagret A1515. Det gick inte att återfinna någon hård eller tydlig rumsindelning i något av husen, såvida inte kulturlagret A1515 i den södra delen av husen utgör resterna av en mycket förstörd och sönderplöjd hård.

Figur 9. Plan över bus 1, Järfälla 403:1. Skala 1:200.

Figur 10. Plan över hus 2, Järfälla 403:1. Skala 1:200.

Fynd

Fyndmaterialet är sparsamt och består av ordinärt boplat material. Sammanlagt har 39 fynd inom yta A registrerats, inklusive benmaterialet. Dessa utgjordes av keramik, bränd lera, en löpare, brända och obrända ben samt järnfragment (bilaga 3).

Järnfragment

Järnfragmenten F17 bestod av sex starkt korroderade järnfragment med en vikt på 6,8 gram. Dessa framkom i stolphålet A1149 (hus 1) i den södra delen av husytan. Fragmenten var så starkt korroderade att inga slutsatser kring funktion kunde dras. F17 har på grund av detta gallrats.

Keramik

Keramikerna utgjordes totalt av nio fragment, 152,1 gram. F1 (en större bottendel vilken väger cirka 70 gram) och F2 (sju mindre fragment) tillhör samma kärl och påträffades ytligt i stolphålet A1157 (hus 2). Den icke ornerade keramikerna är påtagligt grov, likaså magringen. Färgen är närmast brandgul. F4 består av en bit keramik, troligen eldpåverkad, påträffad i stolphålet A532. Detta fragment utgör troligen en väggdel och är cirka 10–11 mm tjock. Den ursprungliga färgen är svårbestämd på grund av kraftig eldpåverkan.

Bränd lera

Några fragment bränd lera påträffades, totalt fem bitar (25 gram). F5 (två bitar möjlig lerklining) påträffades i stolphålet A679 (hus 1). F6 (en bit) påträffades i pinnhålet A1242 och F7 (två bitar) påträffades i stolphålet A1047, båda i eller i anslutning till de centrala delarna av husytan.

Löpare

I stolphålet A1126 (hus 2) i den södra delen av husytan påträffades en löpare i bergart (F8, figur 11), vilken vägde 1266 gram. Löparen har två avplanade motstående sidor och uppvisar tecken på lång användning.

Figur 11. Löparen F8. Skala 1:1.

Brända och obrända ben – osteologisk analys

Det osteologiska materialet var liksom övriga fyndkategorier ringa i omfattning och omfattade endast 5,54 gram ben fördelat på sex fyndposter (bilaga 7). Analysen har utförts av Lisa Hartzell på Stiftelsen Kulturmiljövård (KM). Benen tillvaratogs i anläggningar och som punktinmätta fynd i ett odlingslager.

Benmaterialet utgjordes av 4,91 gram brända (F9–13) och 0,63 gram obrända ben (F16). Inga av benfragmenten kunde identifieras till art eller benslag, men två fynd, F10 och F12, kunde bestämmas till stort däggdjur. Övriga ben kunde endast bestämmas till däggdjur. Inga ben från fisk eller fågel förekommer i materialet. F9, F12 och F13 påträffades i stolphålen A1180, A1189 och A1047 centralt i husytan. F11 och F16 påträffades i stolphålen A1100 och A1763 vilka båda låg inom kulturlagret A1515 i den södra delen av husytan. F10 påträffades i härden A922, placerad strax utanför den nordvästra delen av husytan. På grund av materialets ringa och fragmentariska karaktär är det inte möjligt att dra några slutsatser om boplatsens ekonomi eller djurhållning utifrån benen. Benmaterialet bedöms som typiskt för en boplats från äldre järnålder, dock är mängden mycket liten.

Analys

Inför undersökningen var syftet att ^{14}C -analysera sex prover samt att analysera träkol/vedart för att få en bild av platsens och anläggningarnas funktioner. Efter den arkeologiska förundersökningen etapp 1 skedde överläggningar med Länsstyrelsen kring en viss omDispositionering av medel för att också kunna analysera åtta makrofossilprover. Syftet var också att en osteologisk analys skulle genomföras för att få en bild av platsens karaktär med fokus på djurhållning och kostvanor. Den osteologiska analysen har sammanfattats under rubriken ”Brända och obrända ben” i avsnittet *Fynd*. Urval av prover till analys gjordes innan huskonstruktionerna hade identifierats. Rapporterna från alla naturvetenskapliga analyser finns som bilaga 4–7.

Vedartsanalys och ^{14}C -analys

För att kunna göra ett bra urval av träkol för datering samt för att kunna bedöma egenåldern på materialet har sex träkolprover först analyserats med avseende på vedart (tabell 1, bilaga 4). Vedartsanalysen har utförts av Erik Danielsson, Vedlab. De sex proverna är tagna från en härd och fem stolphål. Härden låg strax nordväst om hus 1 och hus 2 (A922). Två stolphål låg strax väster om norra delen av hus 1 och hus 2 (A520 och A532). De övriga tre proverna togs från stolphål som bedömdes kunna utgöra takbärande bjälkar i de treskeppiga konstruktionerna till någon av husfaserna (A654, A1005 och A1014). Analysen visade att härden (A922) innehöll ved från al. De två stolphålen strax väster om den norra delen av husytan innehöll tall (A520) samt ask och björk (A532). De tre stolphålen som bedömdes kunna utgöra takbärande stolpar i husen innehöll björk (A654, hus 1) samt ek (A1005 och A1014, hus 1). Sammanfattningsvis kan sägas att de två stolphålen som knutits till hus 1 innehöll ek och björk. Ett av stolphålen som låg innanför mittskeppet på de två husen innehöll ek, och de två stolphålen strax nordväst om de två husen innehöll tall respektive ask och björk.

Sammanlagt sex prover har ^{14}C -daterats i syfte att få ett dateringsunderlag för anläggningarna (tabell 1, bilaga 5). ^{14}C -analysen har utförts av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet. De sex proverna är tagna från en härd och fem stolphål. Samtliga stolphål kan dateras till förromersk järnålder. De två stolphål som knutits till hus 1 dateras mer specifikt till 370–180 BC cal 2 σ (A1014) samt 110 BC–60 AD cal 2 σ (A654). Stolphålet A520 dateras till 390–200 BC cal 2 σ , stolphålet A532 till 200–40 BC cal 2 σ och stolphålet A1005 till 200 BC–20 AD cal 2 σ . Härden (A922) kan dateras till förromersk järnålder, 350–50 BC cal 2 σ .

Tabell 1. Resultat vedarts- och ¹⁴C-analyser.

Anläggning	Typ	Provnr	Vedart	BP	Cal 1σ	Cal 2σ
922	Härd	Ua-57112	Al	2118±29	195–100 BC	350–50 BC
520	Stolphål	Ua-57113	Tall	2227±29	370–200 BC	390–200 BC
1014	Stolphål	Ua-57114	Ek	2193±29	360–190 BC	370–180 BC
532	Stolphål	Ua-57115	Ask, björk	2094±29	170–50 BC	200–40 BC
654	Stolphål	Ua-57116	Björk	2002±29	50 BC–25 AD	110 BC–60 AD
1005	Stolphål	Ua-57117	Ek	2079±42	170–40 BC	200 BC–20 AD

Makrofossilanalys

Sammanlagt åtta anläggningar har analyserats med avseende på makrofossilinnehåll (figur 12, bilaga 6). Syftet med analysen var att undersöka förekomst av bränt växtmaterial och ge en allmän bild av boplatsens användning. Analysen har utförts av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult. Totalt sex anläggningar innehöll makrofossilt material i form av förkolnade fröer/frukter – merparten påträffades i den längst i norr liggande härden A922 samt i stolphålen A1054, A544 (hus 2) och A900 (hus 2). Dessa fyra anläggningar innehöll en varierande mängd skalkorn och fragmenterad säd (det vill säga obestämbart sädesslag). I tillägg till detta innehöll A544 även råg. Spridningsbilden i huset tyder på att det inte hade några innerväggar och att härden troligen låg i närheten av stolphålet A1054. Dessutom fanns ett skalkorn vardera i A1014 (hus 1) och A 1126 (hus 2).

Makrofossilanalysen visade också att härden A922 och stolphålet A1714 innehöll rikligt med kol från björk, ek, och tall. A922 innehöll också kol från hassel. Varken härden A922 eller stolphålet A1714 går att knyta till något av de två identifierade husen på platsen.

Anl-nr:prov-nr	1126:1388	922:1382	1714:1728	1157:1386	1054:1387	1014:1385	544:1383	:1384
Mängd kol	(+)	+++	+++	-	-	-	+	+
Bioturbation					+		+	
Vedart								
Björk	x	x	x		x			
Ek		x	x					
Hassel	x	x						
Tall	x	x	x					
Odlade								
Skalkorn	1	3			5	1	2	3
Råg							2	
Fragmenterad säd		4			3		1	1

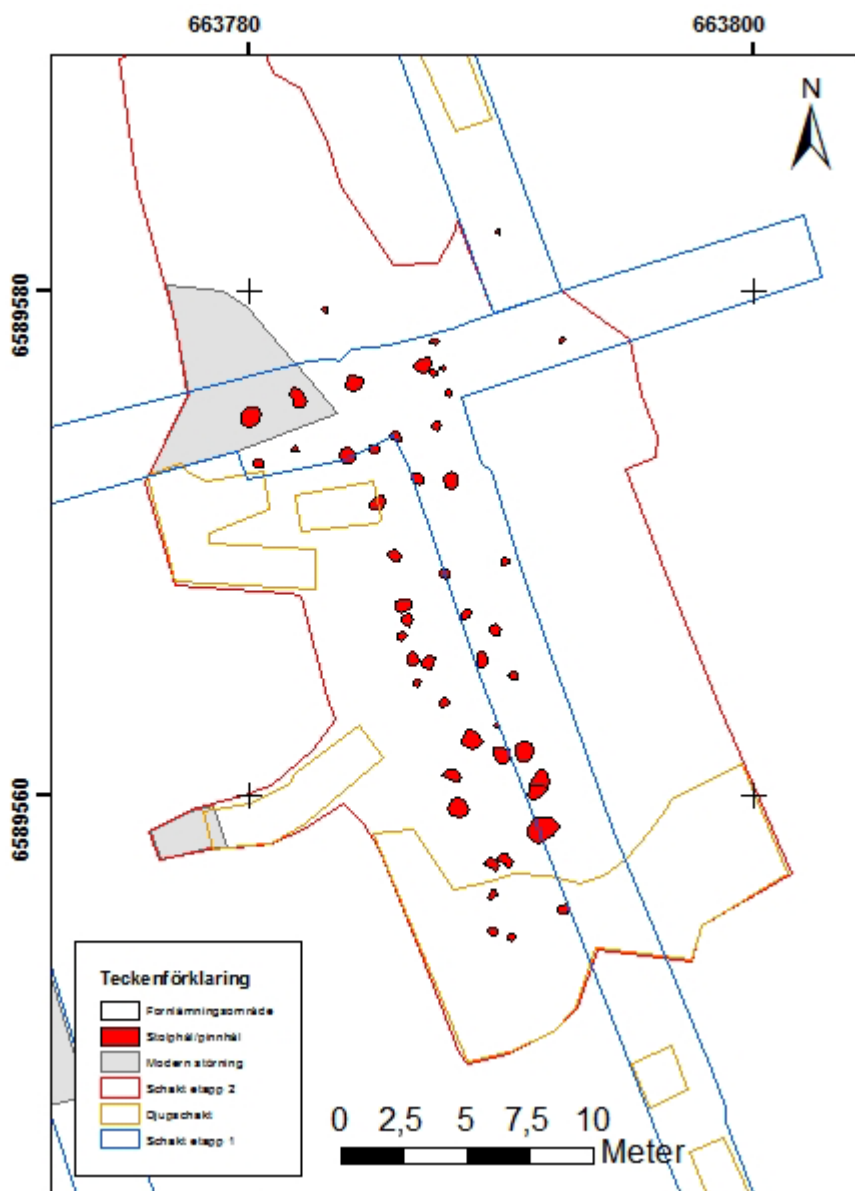
(+) ringa förekomst
+ enstaka bitar
++ god förekomst
+++ riklig förekomst

Figur 12. Analyserade makrofossilprover. Prov 1384 är taget från A900. Se bilaga 6.

Tolkning och utvärdering

Järfälla 403:1 är en boplats som har använts främst under förromersk järnålder. Boplatsen har använts i minst två faser med ett treskeppigt långhus i vardera fasan (figur 13). Boplatsen är undersökt och borttagen inom ramen för förundersökningen.

Den första fasan bör representeras av hus 1. De två stolphålen som knöts till detta hus innehöll ek (A1014) och björk (A654) och kunde dateras till 370–180 BC cal 2 σ (A1014) samt 110 BC–60 AD cal 2 σ (A654). Skillnaden i ålder kan möjligen förklaras med en generell högre egenålder hos ek än hos björk, eller genom omlagrat material i stolphålen. Efter en tid blev huset troligen oanvändbart vilket föranledde den andra fasan, representerat av att hus 2 uppfördes. Hus 2 uppfördes cirka två meter förskjutet åt NNV. De två åderspårn A1582 och A1598 i södra delen av husytan ligger för tätt inpå hus 1 för att kunna vara samtida med detta, men ligger samtidigt utanför hus 2 och har därmed troligen tillkommit i fas 2. En annan tolkning är förstås att de två åderspårn representerar en odlingsfas som är äldre än både hus 1 och hus 2.

Figur 13. Boplatsen Järfälla 403:1, fornlämningens avgränsning. Skala 1:300.

Spridningsbilden av makrofossilt material tyder på att hus 2 inte hade några innerväggar. Analysen tyder på att det troligen också låg en härd i närheten av stolphålet A1054. Möjligen utgör kulturlagret A1515 i den södra delen av husen resterna av en mycket förstörd och sönderplöjd härd. Direkt öster om husen låg en rad med fyra pinnhål, ett stolphål och en sotfläck – denna linje var något för oregelbunden och låg för tätt inpå bockparen i långhuset för att kunna tolkas vara delar av en väggkonstruktion, även om detta inte helt kan uteslutas.

Även om boplatsen anses avgränsad kan enstaka mindre hus och anläggningar ha funnits i nära anslutning till långhuset, men inte gått att identifiera på grund av de kraftigt störda ytorna. Båda husen bör trots avsaknaden av ovanstående utgöra bostadshus snarare än till exempel ängslador med tanke på fyndmaterialet i form av benmaterial, keramik och en löpare. Även makrofossilanalyserna vilka uppvisar spår av förkolnade sädeskorn tyder på detta. Boplatsläget är också centralt beläget i odlingslandskapet i Barkarbyområdet med flera kända boplatser och gårdslägen runt omkring. Som exempel på delvis samtida och omfattande boplatslämningar kan nämnas ett område cirka 1,5 km väster om undersökningsområdet, vid Kalvshälla och Dragonbacken. Där har främst Stockholms läns museum undersökt ett större fornlämningskomplex daterat till framför allt järnåldern, bestående av boplatsen Järfälla 19:1 och de två gravfälten Järfälla 19:4 samt Järfälla 20:1 (Bratt 1994a, 1994b, 2001, 2003; Frykberg 1994; Sander 1996; Andersson m.fl. 2010).

Direkt väster och söder om boplatsen Järfälla 403:1 har det funnits en åkeryta (A1530, A1545 och A1578) som verkar ha varit samtida med bosättningen. Detta äldre odlingslager låg i anslutning till ett par härdar, vilket antyder en koppling mellan härdarna och odlingen. Kanske har man här odlat det råg och/eller skalkorn som påträffades i några av anläggningarna.

Strax österut, i nära anslutning till boplatsen, har det enligt strandlinjekartorna legat en fornsjö (SGU strandlinjekarta). Idag syns det med blotta ögat ingenting i markytan som antyder detta, men en tolkning är att fornsjön inte alls var särskilt djup utan snarare att betrakta som en mindre våtmark. I anslutning till denna kan det ha funnits en växtlighet fördelaktig för gårdens djur, då strandängar rent generellt ofta har erbjudit fördelaktigt djurfoder och har brukats till betes- eller slåttermark.

De i varierande omfattning undersökta gravfälten Järfälla 23:1, 23:2, 248:1 och 442 kan alla utgöra delar av samma större gravfält från äldre järnålder. Möjligen kan dessa knytas till boplatsen i kraft av dateringar från äldre järnålder, även om dateringarna tenderar att luta åt främst romersk järnålder och framåt. Dateringar till förromersk järnålder finns dock på Järfälla 23:2 (Holmqvist 1956:1; Modin m.fl. 1986:85f; Andersson m.fl. 2006:7; Gill m.fl. 2007:8).

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Riksantikvarieämbetet

Digitala fornminnesregistret, FMIS, över Järfälla socken.

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

Jordartskarta. Databas 2017-11-10. ID-nr PX936zFVe7.

Strandlinje 1 500 år sedan. Databas 2016-04-18. ID-nr trrAVyTB2i.

Litteratur

- Andersson, K., Hjulhammar, M. & Björk, T. 2006. *Gravfältet vid Barkarby – ett bygdegravfält från äldre järnålder?* Arkeologisk förundersökning och slutundersökning av fornlämningarna RAÄ 23:2 och RAÄ 427. Stockholms läns museum rapport 2006:4. Stockholm.
- Andersson, L., Boije, M., Grönwall, R. & Werthwein, G. 2010. *Kalvshälla boplatz – från bronsålder till vendeltid.* Arkeologiska undersökningar av boplatzlämningar på RAÄ 19, 20 + 67. Stockholms läns museum rapport 2009:8 (2002:2). Stockholm.
- Beckman-Thoor, K. 2015. *Kulturbistoria invid Barkarby tunnelbanestation.* Arkeologisk utredning och avgränsande förundersökning. Fastigheten Håga med flera. Järfälla socken. Järfälla kommun. Uppland. Kraka kulturmiljö. Kraka kulturmiljö rapport 2015:5.
- Bratt, P. 1994a. *Gravar och boplatz vid Kalvshälla.* Stockholms läns museum. Länsmuseumbyråns rapport 1994:19. Stockholms läns museum.
- Bratt, P. 1994b. *Bytomt och boplatz vid Kalvshälla.* Stockholms läns museum. Länsmuseumbyråns rapport 1994:25. Stockholms läns museum.
- Bratt, P. 2001. *Gravfältet vid Dragonbacken.* Slutundersökning av gravfält RAÄ 20 + 67. Stockholms läns museum rapport 2001:14. Stockholm.
- Bratt, P. 2003. *Gravfältet vid Kalvshälla bytomt.* Slutundersökning av gravfält RAÄ 19. Stockholms läns museum rapport 2003:15. Stockholm.
- Elgh, S. & Lekberg, P. 1991. *Järfälla kommun. Östra Barkarby. Särskild utredning. Steg 1–4.* Tryckta rapporter från Arkeologikonsult nr 4 1991. Stockholm.
- Frykberg, Y. 1994. *Gravfält på Dragonbacken.* Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet UV Stockholm rapport 1994:4. Stockholm.
- Gill, A., Pappmehl-Dufay, L. & Huuva, M. 2007. *Järfälla kyrka. Järfälla socken. Järfälla kommun. Uppland.* Arkeologisk förundersökning. Rapporter från Arkeologikonsult 2007:2073.
- Grönwall, R. 2004. *Förhistoriska och historiska bebyggelse lämningar i Barkarby.* Arkeologisk delundersökning av RAÄ 255:4 samt RAÄ 405:1. Järfälla socken och kommun. Uppland. Stockholms läns museum rapport 2004:39.
- Holmqvist, W. 1956. *Gravfältet i Barkarby.* Antikvariskt arkiv 5. Stockholm.
- Modin, M., Lötman, L. & Linnér, K. 1986. *Fornlämningar. I: Järfällaboken II. Band 1:69–103.* Järfälla.
- Sander, B. 1996. *Kalvshälla.* Delundersökning av gravfält och boplatz. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet UV Stockholm rapport 1996:62. Stockholm.
- Viderud, O. 1988. *Barkarby flygfält – F8 och sjuttio års flyghistoria.* Särtryck ur Järfälla hembygdsblad nr 3 1988. Jakobsberg.
- Werthwein, G. 2004. *Planerad gång- och cykelbana längs Norrviksvägen.* Arkeologisk förundersökning av del av 92:2 (f.d. Spånga), 255:4, 255:8, RAÄ 405:1, 405:2, och Järfälla kommun, Uppland. Stockholms läns museum rapport 2004:4.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM17061
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	43111-45170-2016, 2017-04-19
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk förundersökning
<i>Undersökningsperiod:</i>	22 maj–7 juni 2017
<i>Personal:</i>	Andreas Forsgren (projektledare) Ann Vinberg (bitr. projektledare) Henrik Runeson Malin Karlén
<i>Landskap:</i>	Uppland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Järfälla
<i>Socken:</i>	Järfälla
<i>Fastighet:</i>	Barkarby 2:2
<i>Fornlämning:</i>	Järfälla 403:1
<i>Fastighetskarta:</i>	10I 7d Spånga
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	6589546/663765
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningssmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	50 foton förvaras hos ATA.
<i>Fynd:</i>	Fynden F1–16 förvaras på KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilaga 1. Schakttabell etapp 1, yta A–D

Schakt	Storlek (m ²)	Beskrivning	Yta
337	117	Upp till 0,6 m djupt. 1) 0,05 m torv/mylla. 2) 0,25 m ngt humös brun/brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) 0,2 m grå lera, omrörd. 4) Underst grå varvig lera. Tvärs över schaktet löpte fyra parallella stråk med grus och sten och större block, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet.	A
341	305	Upp till 0,6 m djupt. 1) 0,05 m torv/mylla. 2) 0,25 m ngt humös brun/brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) 0,2 m grå lera, omrörd. 4) Underst grå varvig lera. I schaktet förekom flera områden med grus och sten och större block, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet.	A
374	25	Upp till 0,6 m djupt. 1) 0,05 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brun/brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) 0,2 m grå lera, omrörd. 4) Underst grå varvig lera. I norra delen av schaktet ett område med grus och sten och större block, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet.	A
378	53	Upp till 0,6 m djupt. 1) 0,05 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brun/brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) 0,2 m grå lera, omrörd. 4) Underst grå varvig lera. I södra delen av schaktet ett område med grus och sten och större block, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet.	A
385	154	Upp till 0,5 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor, under detta framkom lager 3a i N och S delen av schaktet samt lager 3b centralt i schaktet. 3a) I botten brunbeige kompakt lera med enstaka stenar i strl. småsten–0,1 m. 3b) Sandig morän med inslag av lera, större stenar och block, troligen nedgrävt och utfyllt som ett resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. Under detta framkom lager 3a.	A
453	86	Upp till 0,6 m djupt. 1) 0,05 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brun/brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) 0,2 m brunbeige kompakt lera. 4) Brun flammig morän – troligen påförd. 5) Underst blålera.	A
469	213	Upp till 0,5 m djupt. 1) 0,05 m torv/mylla. 2) 0,2 m ngt humös gråsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) 0,15 m brun lera. Möjligen historiskt odlingslager. 4) 0,2 m gråbrun lera m inslag av bränd lera. Möjligen förhistoriskt odlingslager. 5) grå kompakt lera.	A
1699	2	Upp till 0,6 m djupt. 1) 0,05 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brun/brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) 0,2 m grå lera, omrörd. 4) Underst grå varvig lera.	A
200205	70	Upp till 0,5 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) I botten brunbeige kompakt lera med enstaka stenar i strl. småsten–0,1 m.	A
769	26	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) Upp till 0,6 m brungul flammig morän med stor mängd grus, stenar och block upp till 0,6 m stora, omrört, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. 4) Kompakt blågrå lera.	B
775	32	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) Upp till 0,6 m brungul flammig morän med stor mängd grus, stenar och block upp till 0,6 m stora, omrört, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. 4) Kompakt blågrå lera.	B
779	24	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) Upp till 0,6 m brungul flammig morän med stor mängd grus, stenar och block upp till 0,6 m stora, omrört, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. 4) Kompakt blågrå lera.	B
785	6	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) Upp till 0,6 m brungul flammig morän med stor mängd grus, stenar och block upp till 0,6 m stora, omrört, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. 4) Kompakt blågrå lera.	B
789	2	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) Upp till 0,6 m brungul flammig morän med stor mängd grus, stenar och block upp till 0,6 m stora, omrört, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. 4) Kompakt blågrå lera.	B
839	9	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) Upp till 0,6 m brungul flammig morän med stor mängd grus, stenar och block upp till 0,6 m stora, omrört, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. 4) Kompakt blågrå lera.	B

Bilaga 1. Schakttabell etapp 1, yta A–D

Schakt	Storlek (m ²)	Beskrivning	Yta
843	8	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,1 m torv/mylla. 2) 0,3 m ngt humös brunsvart lera – troligen odlings-/ploglager eller påförda massor. 3) Upp till 0,6 m brungul flammig morän med stor mängd grus, stenar och block upp till 0,6 m stora, omrört, troligen resultat av markarbeten (dränering/nivellering etc.) i samband med aktiviteter på flygfältet. 4) Kompakt blågrå lera.	B
745	34	Upp till 1,1 m djupt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,2–0,35 m ngt humös gråbrun siltig lera, omrört lager med stora mängder tegel och järnskrot, tydlig avgränsning ner till lager 3. 3) 0,3 m ngt humös gråsvart lera. 4) AL100, här 0,2 m brun lera med enstaka inslag av sot och kol. 5) 0,1 m grå lera med rikligt inslag av sot och kol, bränd lera, obrända ben och skörbrända sten. 6) Kompakt grå lera.	C
798	55	Upp till 0,7 m djupt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) Upp till 0,3 m ngt humös brunsvart lera med enstaka inslag tegel och järnskrot, troligen plog-/odlingslager. 3) AL100, här upp till 0,3 m grå lera med inslag av kol, sot och skörbränd sten. Äldre odlingslager? 4) Kompakt grå lera.	C
809	23	Upp till 0,5 m djupt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,2 m ngt humös brunsvart siltig lera, troligen plog-/odlingslager. 3) AL100, här 0,1–0,15 m grå lera, kulturpåverkad, innehöll enstaka inslag av kol, bränd lera och obrända ben. 4) Grå kompakt lera.	C
817	26	Upp till 0,5 m djupt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,2 m ngt humös brunsvart siltig lera, troligen plog-/odlingslager. 3) AL100, här 0,1–0,15 m grå lera, kulturpåverkad, innehåller enstaka inslag av kol, bränd lera och obrända ben. 4) Grå kompakt lera.	C
821	28	Upp till 0,5 m djupt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,2 m ngt humös brunsvart siltig lera, troligen plog-/odlingslager. 3) AL100, här 0,1–0,15 m grå lera, kulturpåverkad, innehöll enstaka inslag av kol, bränd lera och obrända ben. 4) Grå kompakt lera.	C
825	53	Upp till 0,5 m djupt. Tvärs över schakt i Ö–V riktning löper kabel-/rördike fyllt med rött grus, upp till 0,3 m djupt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,2 m ngt humös brunsvart siltig lera, troligen plog-/odlingslager. 3) AL100, här 0,1–0,15 m grå lera, kulturpåverkad, innehöll enstaka inslag av kol, bränd lera och obrända ben. 4) Grå kompakt lera.	C
829	19	Upp till 0,5 m djupt. Tvärs över schakt i N–S riktning löper rad av tegelstenar, upp till 0,3 m djup. Kabel-/rördike? 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,2 m ngt humös brunsvart siltig lera, troligen plog-/odlingslager. 3) AL100, här 0,1–0,15 m grå lera, kulturpåverkad, innehöll enstaka inslag av kol, bränd lera och obrända ben. 4) Grå kompakt lera.	C
833	32	Upp till 0,5 m djupt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,25 m ngt humös brunsvart siltig lera med stora mängder tegel och järnskrot, tydlig övergång till lager 3. 3) AL100, här 0,05–0,1 m ngt humös gråsvart lera med enstaka inslag av kol och sot. Bottenrest av odlingslager? 4) Kompakt grå lera.	C
703	109	Upp till 0,7 m djupt. I schaktet framkom odlingslagret AL100 och härden A735, 0,7 m i diameter, närmast rund. I ytan enstaka eldpåverkade stenar, sot och kol. Ej undersökt. 1) 0,05–0,1 m mylla/torv. 2) 0,1–0,4 m omrörd humös gråbrun sand/silt med stora inslag av tegel, järnskrot samt sot – påfört omrört lager. 3) AL100, här upp till 0,3 m grå smulig lera med inslag av kol, troligen omlagrad. 4) Underst kompakt grå lera, glacial.	D

Bilaga 2. Anläggningstabell etapp 2, yta A

Anläggning	Typ	Bredd (m)	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning
100	Odlingslager	–	–	0,3	Odlingslager med okänd utbredning. Fynd av keramik (F3) samt obränt ben (F14 och F15).
520	Stolphål	0,7	0,8	0,3	Gråbrun lera med inslag av kol, framför allt i ett skikt, 0,02 m tj., 0,2 m ner och ovanför detta bränd lera i ett 0,03 m tj. skikt. Rikligt med skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,2 m stora, bl.a. flera större runt kanten, i ytan. Anläggningen verkade nedgrävd i kulturlager, 0,1 m tj. Över detta fanns ett lager ljus rödbrun lera, vilket även låg över anläggningen. Detta lager syntes 0,5 m söderut, minst 2 m västerut och 0,2 m norrut; gick ej fram till och över A532.
532	Stolphål	0,8	0,8	0,3	Gråbrun lera med inslag av kol i skikt samt bränd lera. Rikligt med skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,15 m stora samt en flat sten med ngt välvd kant. Skålformad i genomskärning med något konkav botten. Fynd av keramik (F4).
544	Stolphål	0,65	0,65	0,25	Mörkt gråbrun lera med inslag av sot och kol samt bränd lera. Rikligt med skärvig och skörbränd sten, upp till 0,2 m stora. Enstaka rundade stenar. Hus 2.
556	Sotfläck	0,5	0,5	0,01	Kolfragment i rund ansamling. Låg på lager av ljus lera, 0,03 m tj.
568	Kulturlager	8,3	9,3	0,15	Gråsvart, sotig fyllning som blev ljusare i S, övergick i odlingslager i V och S. Lagret sträckte sig in på boplatssytan. Anläggningar verkade nedgrävda i lagret, som låg upp mot block. I områdets NV del fanns påförd ljus lera upp till 0,1 m tjock. Denna del avbanades en andra gång och då togs norra delen av detta kulturlager fram. I lagrets NV del framkom de två hårdarna, A1714 och A922.
577	Stolphål	0,4	0,4	0,1	Gråbrun lera med inslag av sot, kol och bränd lera. Fyra skärvstenar, upp till 0,12 m stora. Utdragen i S–SÖ. Skålformad i genomskärning. Hus 2.
586	Stolphål	0,25	0,25	0,07	Gråsvart, sotig lera med kolfragment, framför allt i botten – bränd lera över detta. Skålformad i genomskärning. Osäkert stolphål.
594	Stolphål	0,2	0,2	0,08	Gråsvart sotig lera med inslag av sot samt en kolkoncentration, 0,03 m tj., i botten och delvis runt kanterna i plan. Något rödbrun lera i centrum, bränd.
602	Stolphål	0,55	0,6	0,2	Gråbrun lera med litet inslag av sot. Rikligt med smulig skörbränd sten. Skärviga och skörbrända stenar i kanterna, utom i NV, upp till 0,12 m stora. Djupast i N, grundare i S, här eventuellt omlagrad lera. Låg i lera. Hus 2.
615	Pinnhål	0,2	0,2	0,07	Gråbrun lera med inslag av bränd lera 0,06 m tj., under detta sot och kol i botten och utmed sidorna 0,01 m tj. Fläckar av bränd lera även under anläggningen.
632	Stolphål	0,45	0,45	0,28	Mörkbrun siltig lera med en tät packning av skärvig sten och enstaka inslag av bränd lera. Stenarna utgör troligen inrasad skoning. Anläggningen är väl avgränsad i plan. Hus 1.
644	Stolphål	0,35	0,35	0,15	Brun silt och lera med inslag av bränd lera och mindre kolbitar. Skärvig sten ytligt, dock inte ner i anläggningen. Avgränsning tydlig i plan men relativt otydlig i sektion. Osäkert stolphål. Hus 2.
654	Stolphål	0,75	0,75	0,18	Mörkbrun siltig lera med stora mängder skärvig sten av strl. 0,05–0,25 m. Hus 1.
666	Stolphål	0,7	1	0,18	Brun silt och lera med tydlig stenskonig i plan och sektion. Stenskoningen fortsatte ner längs anläggningens sidor men fanns inte i botten. Bränd lera, skörbränd samt skärvig sten i fyllning. Skålformad i genomskärning med något plan botten. Ytligt är anläggningen förmodligen något skadad och "utspridd", därav anläggningens relativt stora yta i plan. Störning troligen orsakad av sentida odling. Hus 2.
679	Stolphål	0,9	0,9	0,33	Gråbrun lera med inslag av sot och bränd lera. Rikligt med större skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,2 m stora, flera mer än 0,12 m stora. Skålformad, asymmetrisk, djupare i S, i genomskärning. Osäker begränsning i Ö – skärvstenarna fortsatte 0,8 m Ö om profil samt 0,35 m stor sten. Fynd av lerklining (F5). Hus 1.
900	Stolphål	0,55	0,6	0,32	Gråbrun lera med inslag bränd lera och lite kol. Rikligt med skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,18 m stora. U-formad/skålformad i genomskärning. Snittad med maskin från V. Hus 2.
914	Utgår				En sprucken skärvsten, nedtryckt i lera. Ingen synlig nedgrävning. Utgår.
922	Hård	0,8	0,8	0,2	Sotig lera. Fynd av bränt ben (F10).
929	Stolphål	0,2	0,2	0,1	Skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,08 m stora, vilka låg i lera utan synlig nedgrävning. Låg i utredningsschakt, dvs. stört? Osäker anläggning.
945	Utgår	–	–	–	Varvig lera.

Anläggning	Typ	Bredd (m)	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning
953	Stolphål	0,19	0,19	0,05	Gråbrun lera med inslag av sot och bränd lera. Skålformad i V och U-formad i Ö, i genomskärning.
965	Stolphål	0,7	0,7	0,22	Gråsvart lera med inslag av sot, kol och bränd lera. Svartast i S, inom ett område med 0,5 m i diameter, eventuellt stolpe. Stenar N om detta, oklar gräns åt detta håll, eventuellt vidare nedgrävning här. Rikligt med skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,18 m stora samt en rundad sten. U-formad i genomskärning.
973	Stolphål	0,3	0,4	0,2	Mörkt gråbrun silt med såväl skörbränd som icke eldpåverkad sten. Enstaka inslag av sot och bränd lera. Ngt oval (NV-SÖ). I ytan syntes såväl eldpåverkad som icke eldpåverkad sten av strl. småsten-0,13 m. Skålformad i genomskärning. Hus 1.
981	Stolphål	0,45	0,5	0,25	Gråbrun lera med inslag av sot, kol och bränd lera. Skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,14 m stora.
990	Stolphål	0,25	0,25	0,06	Gråbrun lera med litet inslag av bränd lera. Låg mot stor sten i V, 0,3 m stor, som låg ca 0,12 m ner i till synes orörd lera (varvig). En liknande sten fanns 0,65 m åt NNÖ. Osäkert stolphål. Hus 1.
998	Stolphål	0,25	0,3	0,03	Gråsvart sotig lera med inslag av kol och bränd lera. Svagt skålformad i genomskärning. Osäkert stolphål.
1005	Stolphål	0,45	0,45	0,17	Gråbrun lera med inslag av kol och bränd lera, bl.a. ansamling i NV.
1014	Stolphål	0,5	0,5	0,23	Mörkt gråbrun ngt siltig lera med skärviga och skörbrända stenar i strl. knytnäve. Inslag av bränd lera, sot och kol. Närmast runt. I ytan skärviga och skörbrända stenar av strl. småsten-0,15 m samt bränd lera, sot och mindre kolbitar. Skålformad i genomskärning. Hus 1.
1023	Stolphål	0,35	0,4	0,14	Svagt mörkbrun siltig lera med skärvig sten i strl. 0,05-0,15 m. Diffus avgränsning i profil. Osäkert stolphål.
1030	Stolphål	0,4	0,4	0,2	Mörkbrun siltig lera med inslag av skärvig sten i strl. 0,1-0,15 m. Tydlig avgränsning i profil.
1038	Stolphål	0,45	0,62	0,3	Brun silt och lera. Stolphålet har mkt tydlig stenskonig samt bränd lera, skärvig och skörbränd sten hela vägen ner till anläggningens botten. Tydlig avgränsning i plan och sektion. Skålformad i genomskärning.
1047	Stolphål	0,32	0,37	0,2	Brun silt och lera, saknar stenskonig med inslag av bränd lera. Tydlig avgränsning i sektion och i plan. Skålformad i genomskärning. Fynd av lerklining (F7) samt bränt ben (F13).
1054	Stolphål	0,3	0,3	0,15	Brun silt och lera med inslag av små fragment av bränd lera. Saknar stenskonig. Tydlig avgränsning i plan och sektion. Skålformad i genomskärning.
1061	Stolphål	0,75	0,75	0,19	Mörkt gråbrun lera med inslag av enstaka eldpåverkade stenar. I ytan gråbrun lerig silt med eldpåverkade stenar upp till 0,2 m. Flack i genomskärning.
1069	Stolphål	0,15	0,2	0,18	Brunröd silt och lera. Fyllningen innehåller rikligt med bränd lera vilket ger den rödaktiga färgen. Tydlig avgränsning i plan och relativt tydlig avgränsning i sektion. Skålformad i genomskärning. Osäkert stolphål.
1076	Pinnhål	0,08	0,08	0,06	Svartbrun siltig lera med inslag av sot. Hör troligen ihop med A1081.
1081	Pinnhål	0,1	0,1	0,1	Svartbrun siltig lera med inslag av sot. Hör troligen ihop med A1076.
1093	Utgår				Vag mörkfärgning ytligt, troligen infiltration av ovanpåliggande lager.
1100	Stolphål	0,35	0,65	0,35	Mörkt gråbrun siltig lera med inslag av sot samt bränd lera i stora sjok. I ytan rikligt med sot samt eldpåverkad sten av strl. knytnäve-0,2 m, de flesta 0,12-0,2 m stora. Skålformad i genomskärning. Fynd av bränt ben (F11).
1109	Stolphål	0,6	0,6	0,25	Brun silt med inslag av såväl sand som lera, tydlig stenskonig i plan och sektion. Fragment av bränd lera i fyllning. Stenskonigen innehöll såväl eldpåverkad som icke eldpåverkad sten och förekom längs anläggningens hela väggar samt i anläggningens botten. Ev. något skadad i ytan.
1118	Mörkfärgning				Dokumentation förkommen.
1126	Stolphål	0,8	0,8	0,26	Mörkbrun siltig lera med rikliga inslag av skärvig sten. I centrala delen av anläggningen på ca 0,1 m djup påträffades en löpare (F8). Hus 2.
1134	Stolphål	0,35	0,35	0,05	Svag mörkbrun ansamling av silt och enstaka skärvstenar. Troligen botten av stolphål. Hus 1.
1142	Stolphål	0,3	0,3	0,05	Svag mörkbrun ansamling av silt och enstaka skärvstenar. Troligen botten av stolphål.

Anläggning	Typ	Bredd (m)	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning
1149	Stolphål	0,35	0,45	0,1	Brun lera med inslag av silt och enstaka skärvida stenar. Otydlig avgränsning i plan och sektion. Metallfynd (korroderade järnfragment, oidentifierbart) centralt i anläggningen. Skålformad i genomskärning med något flack botten. Troligen botten av stolphål. Fynd av starkt korroderade järnfragment (F17). Hus 1.
1157	Stolphål	0,5	0,6	0,25	Brun silt och lera med inslag av bränd lera. Även bitar av kol samt skörbränd och skärvig sten ner till 0,1 m djup. Tydlig stenskonig. Tydlig avgränsning i plan och sektion. Skålformad i genomskärning. Fynd av keramik (F1 och F2). Hus 2.
1166	Stolphål	0,5	0,5	0,1	Brun silt och lera. Skörbränd och skärvig sten som endast låg ytligt. Otydlig avgränsning i plan och sektion. Skålformad i genomskärning. Osäkert stolphål.
1174	Stolphål	0,35	0,35	0,25	Mörkbrun siltig lera med skärvig sten i strl. 0,1–0,15 m. Måttligt med sten.
1180	Stolphål	0,48	0,55	0,23	Mörkbrun humös lera med inslag av bränd lera. Anläggningen stenskodad med skärvida stenar i strl. 0,1–0,15 m. Något oklar avgränsning mot A1189 i V. Fynd av bränt ben (F9).
1189	Stolphål	0,45	0,5	0,18	Mörkbrun humös lera och rikligt med skärvig sten i strl. 0,1–0,15 m. Något oklar avgränsning mot A1180 i Ö. Fynd av bränt ben (F12). Hus 1.
1198	Stolphål	0,17	0,17	0,04	Gråbrun lera, något sotig. Skålformad i genomskärning.
1205	Stolphål	0,2	0,25	0,03	Gråbrun lera, något sotig. Skålformad i genomskärning. Oregelbunden i plan, något utdragen i SÖ. Osäkert stolphål.
1215	Sotfläck	0,4	0,4	0,02	Kolsplitter/fragment spridda, några nedtryckta i leran.
1222	Stolphål	0,3	0,3	0,05	Gråsvart lera med inslag av sot, kol och bränd lera. Närmast skålformad med plan botten, i genomskärning. Osäkert stolphål.
1234	Sotfläck	0,05	0,11	0,02	Gråsvart sotig lera med enstaka kolfragment. Oregelbunden.
1242	Pinnhål	0,12	0,12	0,1	Gråsvart siltig lera med inslag av sot. Fynd av lerklining (F6).
1249	Stolphål	0,4	0,4		Gråbrun lera, två skörbrända stenar och en skärvsten, upp till 0,1 m stora, i ytan. Osäkert stolphål. Ej undersökt. Hus 2.
1259	Hård	0,5	0,5	0,1	Gråsvart sotig lera, skörbrända stenar, upp till 0,08 m stora. Borttagen med maskin. Dokumenterad i långprofil, där den fortsatte in åt N. Inmätning ca 0,1 m under anläggningen. Låg i odlingslager(?).
1515	Kulturlager	5,4	6,35	0,05	Lager i södra delen av husområdet. Skiktvis handrensat. Sotig till mycket sotig silt.
1530	Odlingslager	5,7	9,2	0,3	Brun siltig lera, troligen äldre odlingslager. Troligen samma lager som A15450 och A1578.
1545	Odlingslager	1,65	4,4	0,3	Brun siltig lera, troligen äldre odlingslager. Troligen samma lager som A1530 och A1578.
1578	Odlingslager	2,7	9,6	0,3	Brun siltig lera, troligen äldre odlingslager. Troligen samma lager som A1530 och A1545. Under lagret kom årderspår A1582 och A1598.
1582	Årderspår	0,09	0,72	–	Årderspår, vilken gått ner i den underliggande icke kulturpåverkade leran. Ej undersökt. Överlagras av odlingslagret A1578.
1598	Årderspår	0,08	0,2	–	Årderspår, vilken gått ner i den underliggande icke kulturpåverkade leran. Ej undersökt. Överlagras av odlingslagret A1578.
1619	Stolphål	0,5	0,5	0,2	Gråbrun lera med sot. Skärvig och skörbränd sten.
1631	Stolphål	0,4	0,6	0,2	Gråbrun lera med lite sot och bränd lera. Snittad med maskin.
1714	Hård	1	1	0,2	Sotig lera med rikligt med kol. Skärviga och skörbrända stenar framför allt i kanterna, upp till 0,15 m stora.
1729	Stolphål	0,4	0,4	0,22	Gråbrun lera med inslag av kol och bränd lera. Skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,1 m stora. Undersökt med maskin.
1740	Stolphål	0,3	0,3	0,1	Gråbrun och rödbrun, bränd lera med inslag av sot och kol, framför allt i kanterna. Undersökt med maskin – en fjärdedel dokumenterad.
1763	Stolphål	0,6	0,6	0,3	Låg vid sten. Gråsvart lera med inslag av sot och bränd lera. Skärviga och skörbrända stenar, upp till 0,2 m stora, samt en stor sten, 0,55 m, ursprungligen på högkant. Fynd av obränt ben (F16). Hus 1.

Bilaga 3. Fyndtabell

Fynd	Sakord	Material	Antal	Vikt (g)	Yta	Anläggning	Typ	Anmärkning
1	Kärl	Keramik	1	71	A	1157	Stolphål	Tillhör samma kärl som fynd nr 2. Bottenbit.
2	Kärl	Keramik	7	70,6	A	1157	Stolphål	Tillhör samma kärl som fynd nr 1.
3	Kärl	Keramik	7	2,4	C	100	Odlingslager	
4	Kärl	Keramik	1	10,5	A	532	Stolphål	Eldpåverkad.
5	Lerklining	Bränd lera	2	18,7	A	679	Stolphål	Ev. lerklining.
6	Lerklining	Bränd lera	1	11	A	1242	Pinnhål	
7	Lerklining	Bränd lera	2	12	A	1047	Stolphål	
8	Malsten	Bergart	1	1266	A	1126	Stolphål	Löpare.
9	Bränt ben	Ben	1	0,44	A	1180	Stolphål	
10	Bränt ben	Ben	1	0,36	A	922	Hård	
11	Bränt ben	Ben	1	0,05	A	1100	Stolphål	
12	Bränt ben	Ben	1	0,5	A	1189	Stolphål	
13	Bränt ben	Ben	12	3,56	A	1047	Stolphål	
14	Obränt ben	Ben	8	1,21	C	100	Odlingslager	
15	Obränt ben	Ben	2	8,79	C	100	Odlingslager	
16	Obränt ben	Ben	1	0,63	A	1763	Stolphål	
17	Föremål	Jäm	6	6,75	A	1149	Stolphål	Starkt korroderade fragment. Gallrad.

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1774

**Vedartsanalyser på material från Uppland, Järfälla
sn. Raä 403:1 Barkarby**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1774

2017-10-18

Vedartsanalyser på material från Uppland, Järfälla sn. Raä 403:1 Barkarby

Uppdragsgivare: Andreas Forsgren/Stiftelsen Kulturmiljövård

Arbetet omfattar sex kolprover från en lite boplats, troligen från äldre järnålder.

Proverna innehåller kol från fem trädslag, al, ask, björk, ek och tall. Kolet i två av stolphålsproverna, Pk 12 och Pk 13, kommer med stor säkerhet inte från själva stolparna eftersom björk och ask knappast har använts till bärande konstruktioner. Detta kol kommer troligtvis från andra aktiviteter i området.

De tre andra stolphålsproverna innehåller kol från ek och tall. Detta kol kan mycket väl komma från stolparna men eftersom både ek och tall kan bli gamla i sig så finns risk för hög egenålder vid datering.

Kolet från härden kommer att ge en mer tillförlitlig datering.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
922	9	Härd	2,1g	1,1g 8 bitar	Al 8 bitar	Al 71mg	
520	10	Stolphål	10,2g	2,3g 30 bitar	Tall 30 bitar	Tall 164mg	
1014	11	Stolphål	0,9g	0,4g 6 bitar	Ek 6 bitar	Ek 128mg	
532	12	Stolphål	5,5g	0,5g 4 bitar	Ask 2 bitar Björk 2 bitar	Björk 67mg	
654	13	Stolphål	0,8g	0,1g 2 bitar	Björk 2 bitar	Björk 47mg	
1005	14	Stolphål	2,7g	0,1g 3 bitar	Ek 3 bitar	Ek 43mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	250 år	Näringsrik jord, solig växtplats.	Hård, elastisk och seg. Hjulaxlar, redskap	Viktigt för lövtäckt. Yggdrasil var en ask. Mycket folketro knutet till asken.
Björk Glasbjörk Vårtbjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Uppsala 2017-11-24

Andreas Forsgren
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Barkarby 403:1, Järfälla kommun, Järfälla socken, Uppland. (p 1313)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

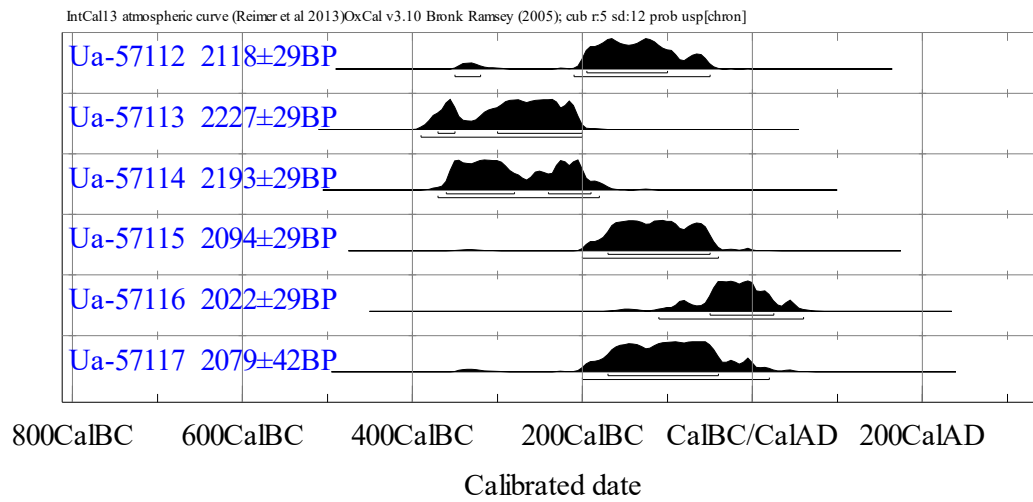
RESULTAT

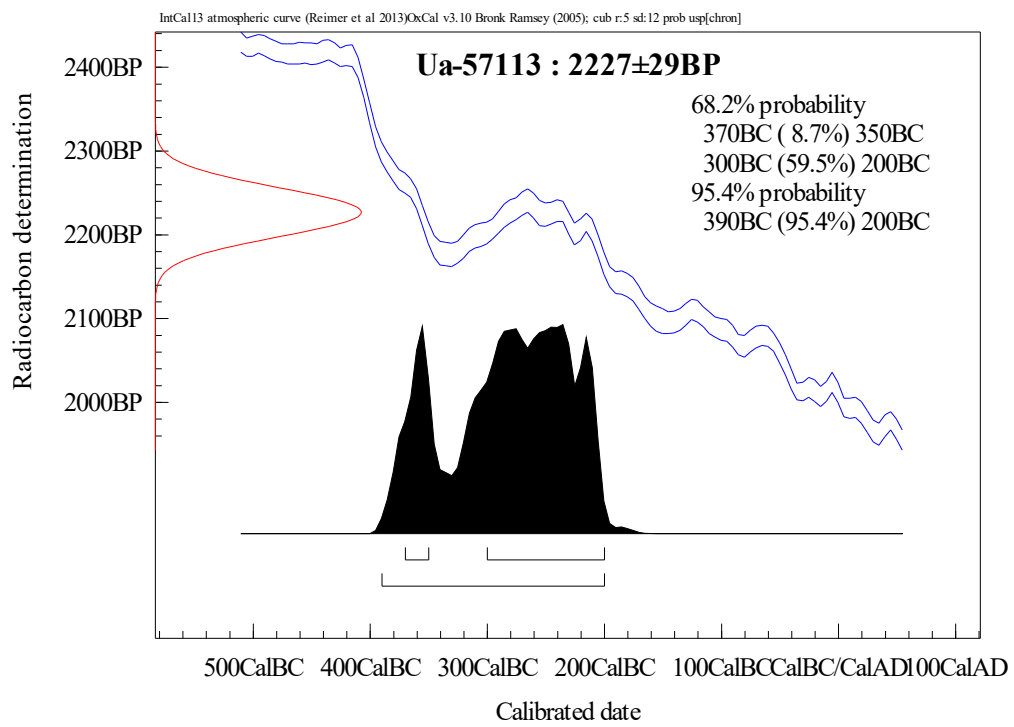
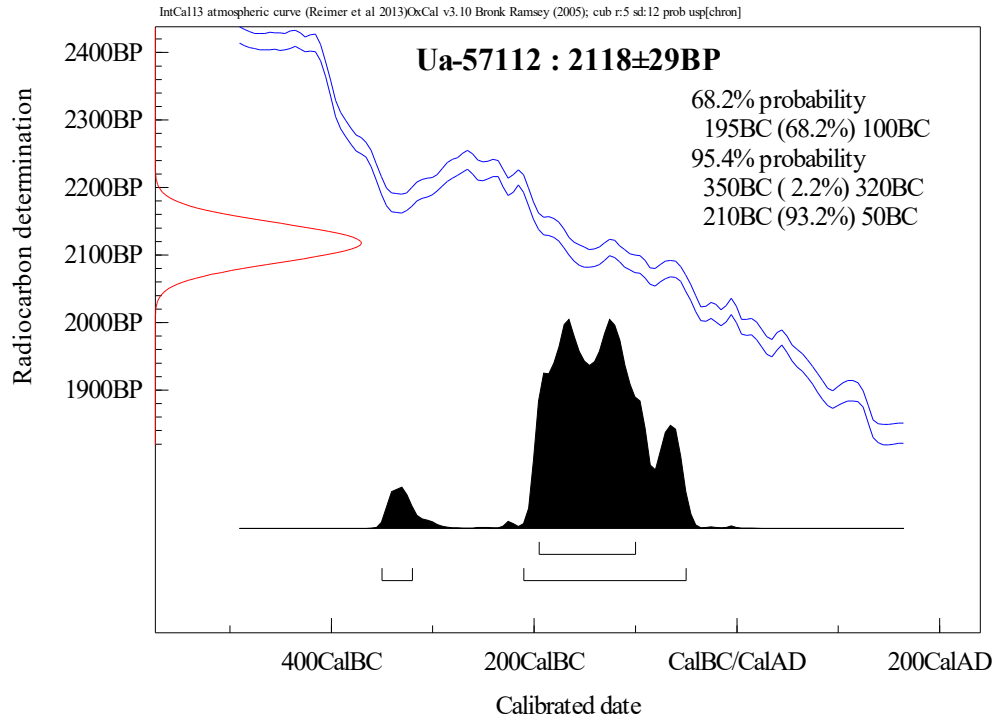
Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-57112	PK9	-25 ⁽¹⁾	2 118±29
Ua-57113	PK10	-26,9	2 227±29
Ua-57114	PK11	-28,5	2 193±29
Ua-57115	PK12	-23,2	2 094±29
Ua-57116	PK13	-26,8	2 002±29
Ua-57117	PK14	-25,0	2 079±42

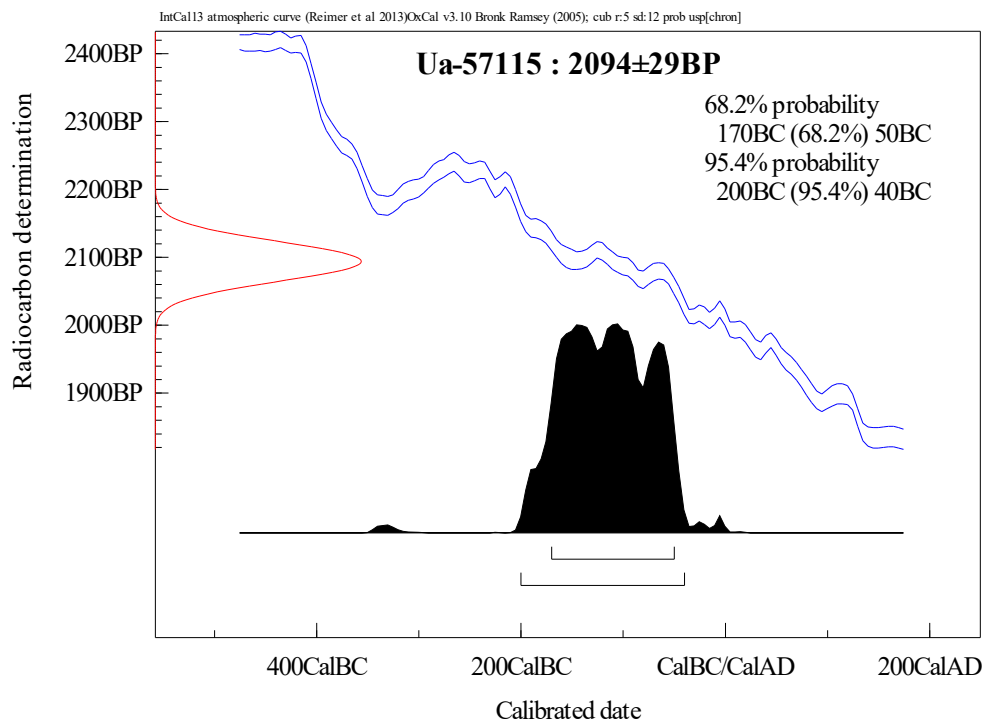
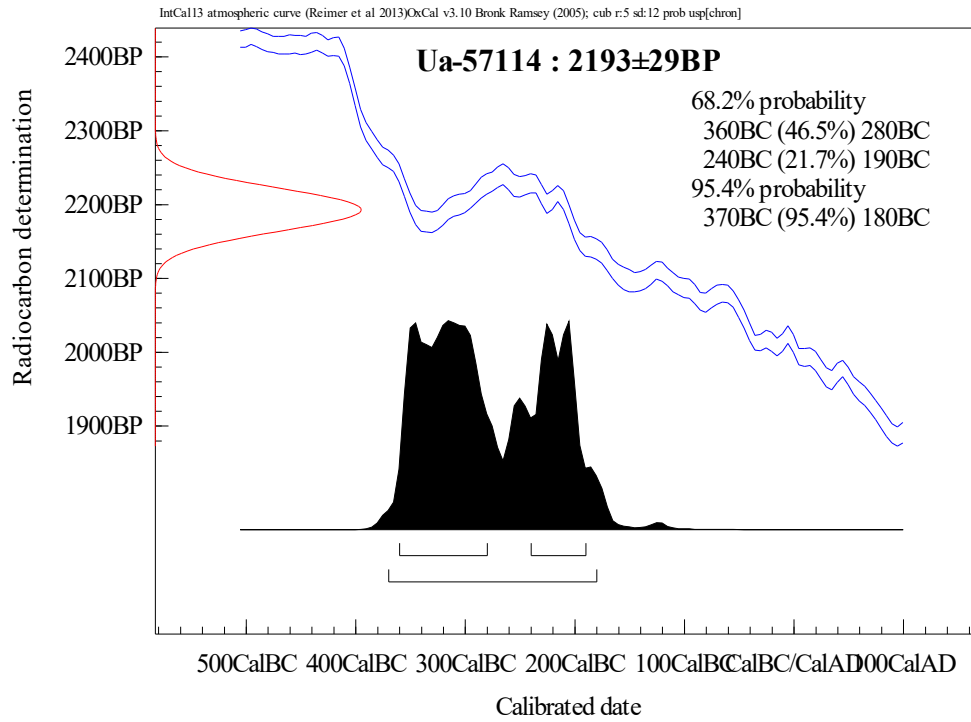
⁽¹⁾ Schablonvärde (inte tillräckligt material för analys).

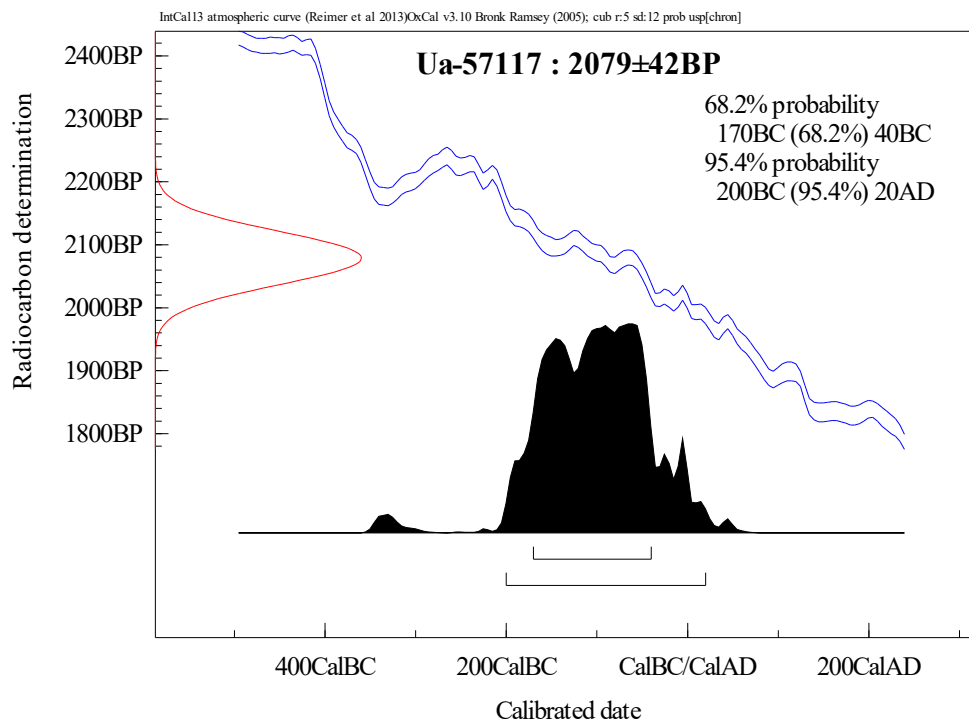
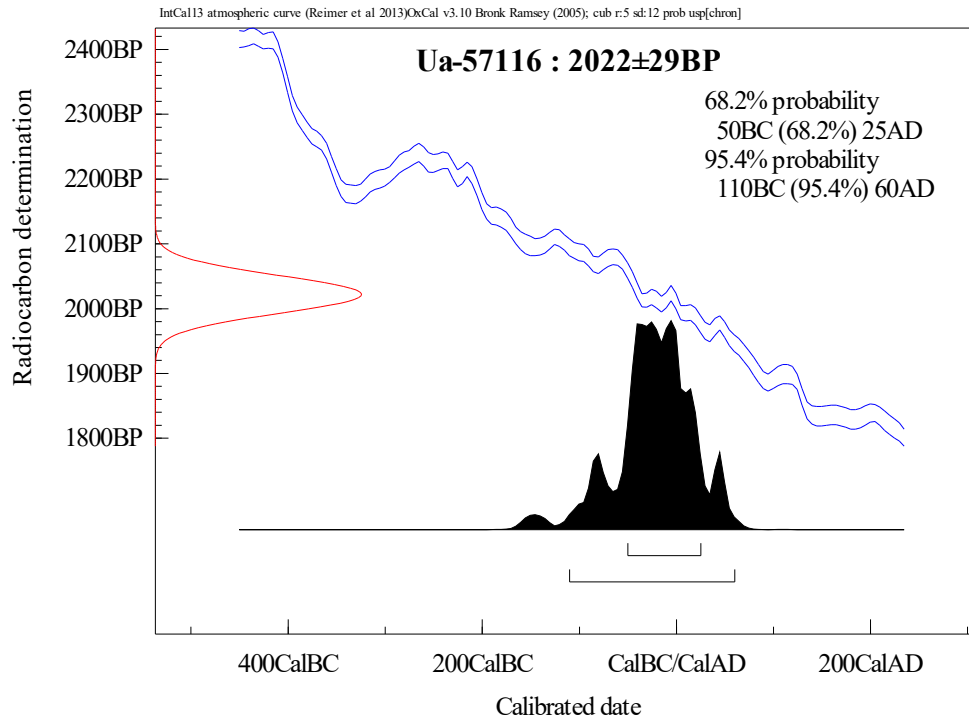
Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

ARKEOBOTANISK ANALYS AV JORDPROVER FRÅN RAÄ-NR JÄRFÄLLA 403:1, JÄRFÄLLA KOMMUN, STOCKHOLMS LÄN

Beställare: Stiftelsen Kulturmiljövård
Analys: Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult

Inledning

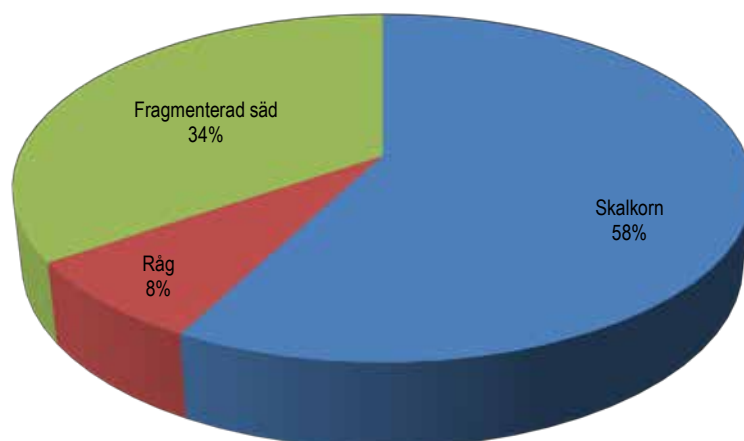
På uppdrag av Stiftelsen Kulturmiljövård har Arkeologikonsult utfört en arkeobotanisk analys av åtta jordprover från RAÄ-nr Järfälla 403:1, Barkarby 2:2, Järfälla kommun i Stockholms län. Proverna togs i samband med en undersökning av en boplats från förmodad äldre järnålder. Inom boplatsen påträffades bland annat ett treskeppigt hus.

Proverna floterades i vatten och det använda sållet hade en maskvidd av 0,2 mm. Det framfloterade materialet fick lufttorka. Vid analys av växtmaterialet användes mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger. Vid artbestämning av växtmakrofossil användes referenslitteratur och referenssamling (bl.a. Berggren 1969/1981, Jacomet 2006, www.woodanatomy.ch).

Resultat

Det kan röra sig om två hus, ett mindre i norr och ett omedelbart söder om detta. Det *norra huset* har i så fall förkolnat material i anläggning 544 och 922. Artsammansättningen med råg och skalkorn (figur 1) kommer i Sydsverige under perioden 400–600 men det får anses mer oklart när den vinner mark längre norrut.

I det *södra huset* skulle anläggning 1014, 1054, 1126 samt prov-nr 1384 kunnat ha ingått. I dessa fanns förkolnade sädeskorn i form av skalkorn. Skalkorn i ensäde var den vanligaste grödan under hela järnåldern och åkrarna var gödslade. Spridningsbilden i huset tyder på att det inte hade några innerväggar och att härden förmodligen låg i närheten av anläggning 1054.

Figur 1. Artsammansättning i det norra huset.

Anl-nr:prov-nr	1126:1388	922:1382	1714:1728	1157:1386	1054:1387	1014:1385	544:1383	:1384
Mängd kol	(+)	+++	+++	-	-	-	+	+
Bioturbation					+		+	
Vedart								
Björk	x	x	x		x			
Ek		x	x					
Hassel	x	x						
Tall	x	x	x					
Odlade								
Skalkorn	1	3			5	1	2	3
Råg							2	
Fragmenterad säd		4			3		1	1

(+) ringa förekomst
+ enstaka bitar
++ god förekomst
+++ riklig förekomst

Figur 2. Analyserade prover.

Diskussion

Skulle materialet komma från ett och samma hus skulle spridningsbilden bli mer svårförklarlig, där anläggning 922 då faller utanför husplanen. Även om man tolkar det som ett hus så hade det inga innerväggar och det blir svårare att avgöra var köksdelen låg.

Mängden träkol i husen tyder inte på att det eldhärjats utan att träkolet hänger samman med uppvärmning och matberedning. Artsammansättningen speglar vilka trädslag som nyttjades till bränsle. Fördelningen av träkol markerar troligen härden eller hädarnas placering och därmed husens köksdel. Eftersom husen inte har brunnit går det inte att avgöra vad husens andra delar användes till.

Litteratur

BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands:
<http://seeds.eldoc.uu.nl/?pLanguage=en>

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

Hemsida, wood anatomy of Central European species:
www.woodanatomy.ch

Bilaga 7. Osteologisk analys

Osteologisk analys av benmaterial från Barkarby

Av Lisa Hartzell, Stiftelsen Kulturmiljövård

Stiftelsen Kulturmiljövård gjorde våren 2017 en arkeologisk undersökning av boplatsen Järfälla 403:1 i Barkarby, Järfälla socken, Uppland. Vid undersökningen påträffades ett fåtal brända och obrända ben.

Material

Det osteologiska materialet omfattade endast 15,54 gram ben, fördelade på åtta fyndposter. Benen tillvaratogs i anläggningar och som punktinmätta fynd i ett odlingslager.

Metoder

Vid analysen har benfragmenten om möjligt bestämts till art och benslag med hjälp av Stiftelsen Kulturmiljövårds osteologiska referenssamling. De ben som inte har kunnat bestämmas till art har om möjligt bestämts till artgrupp. I gruppen *litet däggdjur* ingår gnagare och små rovdjursarter upp till 10 kg. *Mellanstort däggdjur* avser arter mellan cirka 10 och 100 kg, till exempel hund, får och svin. *Stort däggdjur* syftar på djur över 100 kg, till exempel nötkreatur, häst och björn. *Gräsätare* avser betande djur, som får, nötkreatur och häst. I detta arbete redovisas fragmentantal samt vikt vid kvantifiering. Vikt anges i gram med två decimalers noggrannhet. Benmaterialet var inte tillräckligt stort för att utarbeta några statistiska resultat.

På grund av materialets fragmentariska karaktär har det inte varit möjligt att göra någon åldersbedömning, könsbedömning eller metrisk dokumentation av benen.

Resultat

Benmaterialet utgjordes av 10,63 gram obrända och 4,91 gram brända ben. Inga benfragment kunde identifieras till art eller benslag. Dock kunde ett benfynd bestämmas till ”stor gräsätare”, det vill säga troligen nötkreatur eller häst. Ytterligare två fynd kunde bestämmas till ”stort däggdjur” (tabell 1). Övriga ben kunde endast bestämmas till däggdjur. Inga ben från fisk eller fågel förekommer i materialet.

På grund av materialets ringa och fragmentariska karaktär är det inte möjligt att dra några slutsatser om boplatsens ekonomi eller djurhållning utifrån benen. Benmaterialet bedöms som typiskt för en boplats från äldre järnålder, dock är mängden mycket liten.

Tabell 1. Benlista.

Fynd	Kontext	Typ	Material	Art	Benslag	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
9	1180	Stolphål	Bränt ben	Däggdjur	Rörben	1	0,44	
10	922	Hård	Bränt ben	Stort däggdjur	Rörben	1	0,36	
11	1100	Stolphål	Bränt ben	Däggdjur	Obestämt	1	0,05	
12	1189	Stolphål	Bränt ben	Stort däggdjur	Rörben	1	0,50	
13	1047	Stolphål	Bränt ben	Däggdjur	Obestämt	12	3,56	
14	100	Odlingslager	Obränt ben	Däggdjur	Rörben	8	1,21	
15	100	Odlingslager	Obränt ben	Stor gräsätare	Obestämt	2	8,79	Kraftigt eroderat.
16	1763	Stolphål	Obränt ben	Däggdjur	Rörben	1	0,63	
Summa						27	15,54	